

**Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta**

Katedra Křesťanské sociální práce

Sociální a humanitární práce

Monika Nováková

**Postupy školního vzdělávání osob
s mentálním postižením ve školském
zařízení Dětský domov, Základní škola
speciální a Praktická škola Zlín**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Dagmar Dědková

2009

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

.....
Podpis autora práce

Poděkování

V první řadě děkuji své vedoucí bakalářské práce Mgr. Dagmar Dědkové za ochotu a důležité rady. Dále patří poděkování mé rodině za podporu, trpělivost a cenné rady.

OBSAH

ÚVOD	5
1 MENTÁLNÍ POSTIŽENÍ	7
1.1 VYMEZENÍ POJMU MENTÁLNÍ POSTIŽENÍ	7
1.2 PŘÍČINY VZNIKU MENTÁLNÍHO POSTIŽENÍ.....	8
1.3 KLASIFIKACE MENTÁLNÍHO POSTIŽENÍ.....	9
1.4 OSOBY S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM	13
1.4.1 Psychické zvláštnosti jedinců s mentálním postižením.....	13
1.4.2 Vzájemný vztah osob s mentálním postižením a společnosti.....	14
2 EDUKACE OSOB S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM	16
2.1 SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA	17
2.2 PRÁVNÍ ÚPRAVA VZDĚLÁVÁNÍ OSOB S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM.....	17
2.2.1 Úmluva o právech osob se zdravotním postižením	18
2.2.2 Školský zákon.....	19
2.3 SOUČASNÝ SYSTÉM VZDĚLÁVÁNÍ OSOB S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM.....	19
2.3.1 Speciální mateřské školy	20
2.3.2 Speciální základní školy	21
2.3.2.1 Rámcový vzdělávací program pro základní školu speciální	22
2.3.2.2 Rehabilitační vzdělávací program	23
2.3.3 Základní školy praktické	24
2.3.4 Odborná učiliště	25
2.3.5 Praktické školy	25
3 DĚTSKÝ DOMOV, ZÁKLADNÍ ŠKOLA SPECIÁLNÍ A PRAKTICKÁ ŠKOLA ZLÍN	27
3.1 HISTORIE	27
3.2 SOUČASNOST.....	29
3.2.1 Základní škola praktická	30
3.2.2 Základní škola speciální	34
3.2.2.1 Přípravný stupeň.....	36
3.2.2.2 Nižší stupeň	37
3.2.2.3 Střední stupeň.....	38
3.2.2.4 Vyšší stupeň	38
3.2.2.5 Pracovní stupeň	39
3.2.2.6 Třídy s Rehabilitačním vzdělávacím programem.....	39
3.2.3 Praktická škola jednoletá.....	41
3.2.4 Speciálně pedagogické centrum Duha.....	44
3.2.5 Mimoškolní aktivity	45
ZÁVĚR	48
BIBLIOGRAFIE	49
PRAMENY	49
LITERATURA.....	50
OSTATNÍ	51
SEZNAM PŘÍLOH	52
PŘÍLOHA 1	54
PŘÍLOHA 2	61
PŘÍLOHA 3	72

ÚVOD

Ve své bakalářské práci se věnuji tématu vzdělávání osob s mentálním postižením. O problematiku mentálního postižení se zajímám již delší dobu. Na své zahraniční praxi v roce 2007 jsem měla možnost pracovat s osobami s tímto postižením, a to především na jejich edukaci. Po návratu jsem se rozhodla své zkušenosti z této oblasti dále rozšiřovat. Příležitost mi k tomu dalo zařízení Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín, kde jsem měla možnost další praxe, která mi umožnila nahlédnout do systému vzdělávání osob s mentálním postižením v České republice.

V posledních letech se v naší společnosti příkládá čím dál větší důraz na integraci osob s mentálním postižením do běžného společenského života. Dle mého názoru jde o proces, který by se bez výchovně vzdělávacího působení na tyto osoby neobešel. V oblasti speciální pedagogiky bylo v poměrně krátkém čase zaznamenáno mnoho pozitivních změn. Značné pokroky byly dosaženy v rozvoji vzdělávacích metod, rehabilitačních postupů i přístupů speciálních pedagogů k žákům.

Cílem mé bakalářské práce je poukázat na význam existence právě tohoto současného, neustále se rozvíjejícího systému vzdělávání osob s mentálním postižením v České republice. Zaměřuji se na zařízení Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín. Zabývat se budu především jednotlivými vzdělávacími programy, podle kterých toto zařízení při vzdělávání žáků s mentálním postižením postupuje.

Práce je členěna do tří kapitol.

První kapitola obsahuje vydefinování pojmu mentální postižení. Uvádím zde příčiny vzniku mentálního postižení, popisuji klasifikaci mentálního postižení a její základní kategorie. Zabývám se také psychickými zvláštnostmi lidí s mentálním postižením a jejich vzájemným vztahem se společností.

Druhá kapitola je zaměřena na celkovou edukaci osob s mentálním postižením v České republice. Stručně zde vysvětluji pojem speciální pedagogika a zabývám se právní úpravou vzdělávání osob s mentálním postižením. Konkrétně uvádím Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením a školský zákon. Dále poukazuji na současný systém vzdělávání osob s mentálním postižením a charakterizuji jednotlivé školy poskytující vzdělávání těmto osobám a některé vzdělávací programy.

Třetí kapitola je nejrozsáhlejší, zaměřena již konkrétně na zařízení Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín. Je zde nastíněna historie a podrobně popsána současnost této instituce. Zabývám se jednotlivými třídami, jejich stupni a již zmíněnými učebními programy a plány, podle kterých se v jednotlivých třídách postupuje. Popisuji také některé metody, jež se v rámci tohoto zařízení využívají, především při vzdělávání osob s těžkým mentálním postižením. Uvedeny jsou také mimoškolní aktivity, které instituce dětem nabízí. Zmíněna je rovněž činnost Speciálně pedagogického centra Duha, jež je součástí zařízení.

Při zpracování bakalářské práce vycházím především z následujících metod:

- analýza odborné literatury
- analýza pramenů
- konzultace s pedagogy a asistenty
- přímá práce s žáky a vlastní pozorování

Věřím, že svou prací poukáži na obdivuhodné úsilí nejen pracovníků zařízení Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín, ale také všech speciálních pedagogů, kteří se zasazují o to, aby lidé s mentálním postižením mohli v co možná největší míře žít plnohodnotným životem.

1 MENTÁLNÍ POSTIŽENÍ

V této úvodní kapitole se pokusím o vysvětlení pojmu mentální postižení (mentální retardace). Uvedu hlavní příčiny vzniku mentální retardace a její klasifikaci. Zabývat se budu také psychickými zvláštnostmi těchto osob a jejich vzájemným vztahem se společností.

1.1 Vymezení pojmu mentální postižení

Chápání a vymezení duševní zaostalosti procházelo a stále prochází řadou nesrovnalostí a terminologických nejednotností.¹

Termín „mentální postižení“ je v dnešní době ve většině publikacích používán jako synonyma s termínem „mentální retardace“. Představitelé mezinárodních organizací pro pomoc osobám s mentálním postižením, z důvodu neetičnosti, nedoporučují užívat označení „mentálně postižený člověk“. Organizace Inclusion International doporučuje užívat označení člověk s mentálním postižením či s mentální retardací. Tento termín se upřednostňuje především proto, že osoba s mentálním postižením je člověkem, osobností, individualitou a teprve na druhém místě postiženým. Jde o uvědomění a pochopení toho, že postižení není souhrnnou součástí osoby, ale je jednou z mnoha jejích osobnostních znaků.²

Jednou z nejvíce citovanou definicí „mentální retardace“ u nás, je definice Dolejšího. Objasňuje pojem následovně: *Mentální retardace je vývojová porucha integrace psychických funkcí různé hierarchie s variabilní ohraničeností a celkovou subnormální inteligencí, závislá na některých z těchto činitelů: na nedostacích genetických vloh, na porušeném stavu anatomicke-fyziologické struktury a funkce mozku a jeho zrání, na nedostatečném nasycování základních psychických potřeb dítěte vlivem deprivace senzrické, emoční a kulturní, na deficitním učení, na zvláštnostech vývoje motivace, zejména negativních zkušenostech jedince po opakovaných stavech frustrace i stresu, na typologických zvláštnostech vývoje osobnosti.*³

Mentální postižení je vývojovou poruchou integrace psychických funkcí. Tato porucha postihuje jedince v duševní, tělesné i sociální složce jeho osobnosti. Jde o celkové snížení

¹ VÍTKOVÁ, Marie a kol.: *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido, 2004, s. 292

² ŠVARCOVÁ, Iva: *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006, s. 30

³ VÍTKOVÁ, Marie a kol.: *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido, 2004, s. 293

intelektových schopností a to především schopnosti myslet, učit se a přizpůsobovat se svému okolí.⁴

Hlavními znaky mentální retardace je tedy nízká úroveň rozumových schopností, dále také vrozenost a trvalost postižení. I když je postižení označováno za trvalé, určité možnosti zlepšení však existují. Tyto možnosti jsou závislé na závažnosti a příčině poškození a na působení vnějšího prostředí. V minulosti se mentální postižení často pojilo s názorem, že úroveň rozumových schopností, se kterou se člověk rodí, je po celý jeho život prakticky nezměnitelná. V dnešní době nám však výsledky některých výzkumů a zkušenosti speciálních pedagogů dokazují, že v mnoha případech mentálního opoždění lze vhodným pedagogickým působením dosáhnout určitého zlepšení.⁵

1.2 Příčiny vzniku mentálního postižení

K mentálnímu postižení může vést celá řada různorodých, navzájem se podmiňujících a propojujících příčin. Při zkoumání příčin vzniku mentální retardace se vždy objevovala dvě odlišná hlediska a to organické (biologické, vrozené, dědičné) hledisko a hledisko sociální. Mentální postižení tedy může mít jak vnitřní (endogenní), tak vnější (exogenní) příčinu. Vnitřní příčiny jsou vepsány již v systémech pohlavních buněk, při jejichž spojení vzniká nový člověk, jde tedy o příčiny genetické.⁶ Takto způsobená mentální retardace se pojí s určitým poškozením, nesprávnou strukturou či špatným vývojem nervového systému v prenatálním, perinatálním nebo postnatálním období, tedy přibližně do dvou let života dítěte. Mentální postižení však může vzniknout i po druhém roce života dítěte a to v důsledku zastavení či rozpadu normálního mentálního vývoje. Nejčastěji jde o zánět mozku či mozkových blan, úraz mozku, poruchy metabolismu, intoxikaci, degenerační onemocnění mozku či duševní poruchu. Poruchy mohou mít vyvíjející se tendenci, ale mohou se i zastavit a stav dále nezhoršovat. Za další vnější faktory lze považovat nedostatečnou stimulaci prostředí dítěte. Zde se především jedná o výchovnou zanedbanost, sociokulturní znevýhodnění a psychickou deprivaci. Tyto faktory mají většinou za následek lehkou mentální retardaci. Při silnějším zanedbání dítěte může dojít ke zhoršenému vývoji

⁴ PIPEKOVÁ, Jarmila a kol.: *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 1998, s. 171

⁵ ŠVARCOVÁ, Iva: *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006, s. 28-30

⁶ Tamtéž, s. 61

rozumových schopností. Dítě se pak jeví jako mentálně retardované. Tento typ mentálního postižení se z velké části projevuje opožděným vývojem řeči, myšlení a schopnosti sociální adaptace. Většinou však nejde o stav trvalý a neměnný, při změně sociálního prostředí a působením vhodné výchovy může dojít ke zlepšení.⁷ Velmi důležitými faktorem, který může mít také za následek mentální postižení dítěte je životní styl matky během těhotenství a její zdravotní stav. Je však i mnoho případů, kdy mentální retardace zůstává neobjasněna.⁸

Výzkum příčin mentálního postižení se neustále vyvíjí a stále není u konce. Jeden z předních autorů prací o mentální retardaci, K. Matulay, uvádí, že předpokládané příčiny mentální retardace, jež jsou v dnešní době známé, mají za následek necelou čtvrtinu této poruchy. Až 80% mentálního postižení, především v oblasti lehkého poškození, stále vzniká z neznámých příčin.⁹

1.3 Klasifikace mentálního postižení

V dnešní době se při klasifikaci mentálního postižení používá 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí, která byla zpracována Světovou zdravotnickou organizací v Ženevě v roce 1992.

Dle této klasifikace se mentální retardace dělí do šesti základních kategorií:¹⁰

- lehká mentální retardace
- středně těžká mentální retardace
- těžká mentální retardace
- hluboká mentální retardace
- jiná mentální retardace
- nespecifikovaná mentální retardace

⁷ PIPEKOVÁ, Jarmila a kol.: *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 1998, s. 172

⁸ VÍTKOVÁ, Marie a kol.: *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido, 2004, s. 295

⁹ ŠVARCOVÁ, Iva: *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006, s. 62

¹⁰ SVĚTOVÁ ZDRAVOTNICKÁ ORGANIZACE: *Duševní poruchy a poruchy chování*. Praha: Psychiatrické centrum, 1996, s. 130

Lehká mentální retardace (IQ 50–69, F 70)

Tento stupeň mentálního postižení u dospělých odpovídá mentálnímu věku 9-12 let.¹¹ Lehká mentální retardace je nejčastěji způsobena určitou polygenní dědičností, hodně případů je také způsobeno sociálními a kulturními vlivy nebo negenetickým poškozením plodu. Psychomotorický vývoj v tomto případě zaostává již od kojeneckého věku.¹²

Lidé s lehkou mentální retardací mají většinou opožděný vývoj řeči, ale často dosáhnou schopnosti užívat mluvu účelně v každodenním životě. Problémy jim nedělá ani péče o vlastní osobu (jídlo, mytí, oblékání, hygienické návyky) a praktické dovednosti zahrnující především základní péči o domácnost. Obtíže, které stav vyvolává jsou spíše teoretického rázu, např. při školní výuce. Tito lidé mají specifické problémy se čtením a psaním. V prostředí, kde není kladen velký důraz na teoretické znalosti, však tento stupeň mentální retardace nemusí být příčinou vážnějších problémů. Mnoho dospělých je schopno práce, ačkoliv jde především o nekvalifikované nebo málo kvalifikované manuální práce. Také ve většině případech dokáží udržet sociální vztahy a přispívat k životu společnosti.¹³

Diagnóza lehké mentální retardace zahrnuje:¹⁴

- slabomyslnost
- lehkou mentální subnormalitu
- lehkou oligofrenii (debilitu)

Středně těžká mentální retardace (IQ 35-49, F 71)

Tento stupeň mentálního postižení u dospělých odpovídá mentálnímu věku 6-9 let. Přináší znatelné vývojové opoždění v dětství. Mnoho lidí se středně těžkou mentální retardací však dosáhne určité míry nezávislosti a soběstačnosti.¹⁵ Děti mohou dosáhnout pokroků ve škole, tyto pokroky jsou však omezené a závislé na kvalifikovaném pedagogickém vedení. V dospělosti jsou lidé schopni získat určité pracovní návyky. Při práci však potřebují dohled a úkoly, které vykonávají musí mít jasnou strukturu. Ve schopnosti navazování kontaktu s druhými, komunikaci a sociálních aktivitách jsou značné rozdíly. Někteří jedinci si komunikační a sociální dovednosti dokáží osvojit snáze, jiní hůře a někteří se nemusí naučit

¹¹ PIPEKOVÁ, J.: *Osoby s mentálním postižením ve světle současných edukativních trendů*. Brno: MSD, 2006, s. 63

¹² VÍTKOVÁ, Marie a kol.: *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido, 2004, s. 297

¹³ ŠVARCOVÁ, Iva: *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006, s. 33-34

¹⁴ Tamtéž

¹⁵ PIPEKOVÁ, J.: *Osoby s mentálním postižením ve světle současných edukativních trendů*. Brno: MSD, 2006, s. 63

mluvit nikdy.¹⁶ Lidé se středně těžkou mentální retardací jsou často emocionálně labilní a nevyrovnaní. Ve většině případů této kategorie postižení lze diagnostikovat organickou etiologii, která může mít dědičný základ, nebo vzniknout následkem určitého traumatu či infekcí organismu, především infekcí centrálního nervového systému.¹⁷

Diagnóza středně těžké mentální retardace zahrnuje:¹⁸

- středně těžkou mentální subnormalitu
- středně těžkou oligofrenii (imbecilitu)

Těžká mentální retardace (IQ 20-34, F 72)

Tento stupeň mentálního postižení u dospělých odpovídá mentálnímu věku 3-6 let. Lidé s těžkou mentální retardací potřebují trvalou podporu.¹⁹ Příčiny vzniku mohou být opět jak genetického, tak negenetického charakteru.²⁰ Hodně osob trpí přidruženými vadami a znatelnou poruchou motoriky. Možnosti zlepšení jsou notně omezené, ale určitá systematická, dobře kvalifikovaná rehabilitační, výchovná a vzdělávací péče může k rozvoji motoriky, rozumových schopností, komunikace a soběstačnosti značně přispět a tím zlepšit kvalitu života těchto lidí.²¹

Diagnóza těžké mentální retardace zahrnuje:²²

- těžkou mentální subnormalitu
- těžkou oligofrenii

Hluboká mentální retardace (IQ dosahuje nejvýše 20, F 73)

Tento stupeň mentálního postižení u dospělých odpovídá mentálnímu věku pod 3 roky. Hluboká mentální retardace přináší těžké omezení. Lidé jsou nesamostatní a potřebují pomoc při pohybu, komunikaci i hygienické péči.²³ Mají značně omezené schopnosti komunikace a nejsou schopni samostatné péče o vlastní osobu. Pouze v ojedinelých

¹⁶ ŠVARCOVÁ, Iva: *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006, s. 34-35

¹⁷ VÍTKOVÁ, Marie a kol.: *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido, 2004, s. 299

¹⁸ ŠVARCOVÁ, Iva: *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006, s. 35

¹⁹ PIPEKOVÁ, J.: *Osoby s mentálním postižením ve světle současných edukativních trendů*. Brno: MSD, 2006, s. 64

²⁰ VÍTKOVÁ, Marie a kol.: *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido, 2004, s. 299

²¹ ŠVARCOVÁ, Iva: *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006, s. 35

²² Tamtéž, s. 36

²³ PIPEKOVÁ, J.: *Osoby s mentálním postižením ve světle současných edukativních trendů*. Brno: MSD, 2006, s. 64

případech, při určitém vedení a dohledu, si mohou některé osoby osvojit základy sebeobsluhy, vše ale pouze v nízké míře.²⁴ Ve většině případů mentální retardace tohoto typu jde o organickou etiologii, nejčastěji o neurologické nebo jiné tělesné postižení, které ovlivňuje hybnost člověka. Častý je také zvláště atypický autismus^{25, 26}.

Diagnóza hluboké mentální retardace zahrnuje:²⁷

- hlubokou mentální subnormalitu
- hlubokou mentální oligofrenii (idiocii)

Jiná mentální retardace (F 78)

Stanovení stupně mentální retardace nelze přesně určit z důvodu přidružených postižení smyslových i tělesných, těžkých poruch chování a pro autismus.²⁸ Tento druh postižení by se měl používat pouze tehdy, pokud stanovit stupeň mentálního postižení, za pomoci obvyklých technik, nelze nebo je značně obtížné.²⁹

Nespecifikovaná mentální retardace (79)

Je stanoveno, že se jedná o mentální postižení, není však dostatek údajů pro zařazení do některého z uvedených stupňů mentální retardace.³⁰ Jde o případy, kdy je mentální retardace sice prokázána, ale nedostatek informací neumožňuje zařadit osobu do některé z předchozích kategorií.³¹

²⁴ ŠVARCOVÁ, Iva: *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006, s. 36

²⁵ Autistické chování se přidružuje k těžké a hluboké mentální retardaci. Můžeme pozorovat některé symptomy jednoznačně typické pro autismus, nicméně mentální věk je natolik nízký, že míra komunikačního nebo sociálního deficitu nemůže být v ostrém kontrastu s celkovou mentální úrovní.

²⁶ VÍTKOVÁ, Marie a kol.: *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido, 2004, s. 300

²⁷ ŠVARCOVÁ, Iva: *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006, s. 36

²⁸ PIPEKOVÁ, J.: *Osoby s mentálním postižením ve světle současných edukativních trendů*. Brno: MSD, 2006, s. 64

²⁹ ŠVARCOVÁ, Iva: *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006, s. 36

³⁰ PIPEKOVÁ, J.: *Osoby s mentálním postižením ve světle současných edukativních trendů*. Brno: MSD, 2006, s. 64

³¹ ŠVARCOVÁ, Iva: *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006, s. 36

1.4 Osoby s mentálním postižením

*Každý člověk s mentálním postižením je svébytný subjekt s charakteristickými osobními rysy.*³² I přesto, že mentální postižení, více či méně, podstatně omezuje kognitivní procesy³³ jedinců, v mnoha případech lidé s mentální retardací mohou žít bohatým citovým životem, poměrně málo se lišícím od života nepostižených osob. V psychice lidí s mentální retardací se skrývá celá řada, mnohdy do dnešní doby neobjevených, možností, především v oblasti vloh, kreativity, cítění či empatie. Tito lidé mají stejné lidské potřeby a problémy jako ostatní. Vlastní svou určitou vývojovou potencialitu, kterou je potřeba podporovat a rozvíjet.³⁴

1.4.1 Psychické zvláštnosti jedinců s mentálním postižením

Neuropsychické poškození vývoje osob s mentálním postižením způsobuje škálu zvláštností v určitých hlediscích jejich osobnosti. Zasahuje do oblasti emocí, poznávacích procesů, ovlivňuje chování a působí i na motoriku jedince.³⁵ Psychiku osob s mentálním postižením však nelze jednotně charakterizovat. Určité společné znaky se však projevují. Tyto znaky jsou závislé na druhu, hloubce a rozsahu mentální retardace.³⁶

Schopnost vnímání je u lidí s mentálním postižením opožděná a omezená. Problémy jim dělá orientace v novém, pro ně dosud neznámém, prostoru a v nezvyklých situacích. Komunikace s vnějším prostředím je snižena z důvodu nedostatečné slovní zásoby a vyjadřovacím problémům. Sluchové rozlišení a výslovnost se vyvíjí později než u zdravých lidí. Co se myšlení týče, jedním z hlavních znaků u lidí s mentální retardací je porušení poznávací činnosti, hodně konkretizují, mají slabou schopnost zobecňování. Mají problém se souvislostmi mezi předměty a jevy. Jejich chápavost je zpomalená a úsudky jednoduché, pozornost je těkavá a nedůsledná. Dělá jim problémy srovnávat své myšlenky a činy s nároky reality, mají sníženou přizpůsobivost k sociálním požadavkům. Co se učení týče, snaží se vše zapamatovat mechanicky a dělá jim problém učivu porozumět. Omezená představivost jim

³² ŠVARCOVÁ, Iva: *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006, str. 24

³³ Kognitivní procesy – psychické procesy a operace, pomocí nichž jedinec poznává svět a sebe sama (vnímání, pozornost, představivost, paměť, myšlení a řeč)

³⁴ ŠVARCOVÁ, Iva: *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006, s. 31

³⁵ VÍTKOVÁ, Marie a kol.: *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido, 2004, s. 300

³⁶ ŠVARCOVÁ, Iva: *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006, s. 39-41

brání v logickém zapamatování. K tomu, aby si lidé s mentálním postižením něco nového zapamatovali, je potřeba neustálého opakování a je dobré mít na vědomí, že tito lidé většinou nedokáží svých vědomostí a dovedností využít včas. V mnoha případech se objevuje slabost vůle. Jejich chování je mnohdy impulsivní a hyperaktivní nebo na druhou stranu zase celkově zpomalené. Osoby s mentální retardací projevují méně iniciativy, nedokáží se soustředit na vzdálenější cíle a jsou závislí na momentálních vlivech okolní situace. V emocionální sféře jsou tito lidé opožděnější a obtížně se u nich vytvářejí vyšší city, jako například svědomí či pocit povinnosti. Mají zvětšenou potřebu bezpečí a v případě neuspokojení této potřeby může, a to především u dětí umístěných v ústavní výchově, dojít k citové deprivaci.³⁷

1.4.2 Vzájemný vztah osob s mentálním postižením a společnosti

Pro začlenění osob s mentálním postižením do společnosti je velmi důležitá sociabilita. Jde o způsobilost člověka vytvářet a udržovat vztahy s jinými lidmi. Sociabilita se projevuje schopností navazovat a vyvíjet určité vztahy se sociálním okolím. Osoby s mentálním postižením mohou mít narušeny sociální vztahy, ale rozhodně to nemusí být pravidlem. To, jak se tito lidé dokáží sžít se svým okolím je závislé na mnoha vlivech. Na vztahu k vlastní osobě a postižení, na vztahu vnějšího sociálního okolí (především rodiny), na míře potřeby sociálních kontaktů, na tendenci k agresivitě, na tom, jak dokáže osoba s postižením tolerovat své okolí a jak dokáže okolí tolerovat ji apod.³⁸

V základním znění deklarace z publikace „*Tvoje právo*“ z roku 1997, je zaneseno, že osoba s mentálním postižením má mít co nejvíce stejných práv jako ostatní lidé. Měla by mít právo na zdravotní péči, výuku, výchovu, pomoc při rozvoji schopností a dovedností. Jedinec s mentálním postižením by měl mít právo na slušnou životní úroveň. Pokud mu to podmínky dovolí, má právo žít se svou rodinou a podílet se na aktivitách společenského života. Další dokument, který vyšel v České republice v roce 1993 „*Národní plán opatření pro snížení negativních důsledků zdravotního postižení*“ uvádí, že občan s mentálním postižením má

³⁷ VÍTKOVÁ, Marie a kol.: *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido, 2004, s. 300-303, ŠVARCOVÁ, Iva: *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006, s. 39-41

³⁸ PIPEKOVÁ, Jarmila a kol.: *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 1998, s. 46-47

právo na zachování důstojnosti, na soukromí a svobodu rozhodování. Měly by být respektovány jeho individuální potřeby, rozvíjeny jeho schopnosti apod.³⁹

Společnost by se měla snažit vytvářet podmínky pro integraci těchto lidí a pomáhat jim žít plnohodnotným životem. Přičemž je třeba brát na vědomí, že začlenění lidí s mentálním postižením do společnosti je značně obtížným a rozporným fenoménem a to především z hlediska psychologického. K rozvíjení psychických předpokladů jedinců s postižením je potřeba nejen velké množství trpělivosti a pochopení, ale také notná dávka odborných znalostí a praktických zkušeností. Do jedné z nejdůležitějších podmínek dobrého psychologického vývoje se tedy řadí proces učení, jež je pro osoby s mentálním postižením minimálně tak důležitý jak pro nepostižené osoby.⁴⁰

Mentální postižení je vývojovou poruchou integrace psychických funkcí. Hlavními znaky mentální retardace je nízká úroveň rozumových schopností, vrozenost a trvalost postižení. Důvody vzniku mentálního postižení mohou mít jak vnitřní tak vnější příčinu. Co se vnitřních příčin týče, jde zde o příčiny genetické. Mezi vnější nejčastěji patří zánět mozku či mozkových blan, úrazy mozku, poruchy metabolismu, intoxikace, degenerační onemocnění mozku či duševní poruchy. Dále také zdravotní stav a životní styl matky během těhotenství. Podle Mezinárodní klasifikace nemocí, zpracované Světovou zdravotnickou organizací se mentální retardace dělí do šesti základních kategorií – lehká mentální retardace, středně těžká mentální retardace, těžká mentální retardace, hluboká mentální retardace, jiná mentální retardace a nespecifikovaná mentální retardace.

Je důležité mít na vědomí, že lidé s mentálním postižením, ať už jakéhokoliv stupně, jsou svébytnými subjekty s charakteristickými osobními rysy. Jde o osoby, jež mají své psychické zvláštnosti a každá společnost by se měla snažit tyto zvláštnosti chápat a tolerovat a měla by vytvářet takové podmínky, které umožňují těmto lidem začlenění do společenského života.

³⁹ VÍTKOVÁ, Marie a kol.: *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido, 2004, s. 305-306

⁴⁰ ŠVARCOVÁ, Iva: *Komplexní systém vzdělávání dětí, mládeže a dospělých s těžším mentálním postižením*. Praha: Septima, 1995, s. 17-18

2 EDUKACE OSOB S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM

V této kapitole přibližuji současný systém vzdělávání osob s mentálním postižením v České republice. Vzdělávání je pro mentálně postižené věci velmi důležitou. Zkušenost mnoha speciálních pedagogů nám přináší důkazy o tom, že: *Hlavní a neúčinnější terapií mentální retardace je učení.*⁴¹

V minulosti i v dnešní době se hodně často vedly, a stále vedou, debaty o tom, zda všechny osoby s mentální retardací dokáží zaznamenat úspěch v oblasti vzdělanosti. Jedním z nejdůležitějších východisek současné koncepce speciálního školství, z hlediska filosofického, etického a právního, je uplatňování článku 46 Charty OSN, který uvádí: *Každý národ má odpovědnost za to, aby se jeho školský systém postaral o děti se zdravotním postižením v takové úplnosti jako o děti ostatní. Společnost by měla umožnit dětem se zdravotním postižením, aby se sociálně seberealizovaly ve výchovném školském prostředí, jehož výběr by měl být co nejméně omezen.*⁴²

Výchovou a vzděláváním mentálně postižených osob rozumíme celoživotní proces. Velmi důležitým subjektem v oblasti výchovy je, pro děti s mentálním postižením, stejně tak jako pro děti ostatní, rodina. Čas a trpělivost rodičů jsou velmi významné ve výchově dětí s postižením. Rodiče a speciální pedagogové mnohokrát zakoušejí pocity neúspěšnosti, bezmoci a beznaděje, jelikož zaznamenání pokroku u mentálně postižených dětí trvá daleko déle než u dětí zdravých. Výchova je obtížnější, náročnější a potřebuje specifické pedagogické dovednosti.⁴³ Školní začlenění mentálně postižených dětí vyžaduje změnu v nahlížení na samotné postižení. Vychází se zde ze specifických vzdělávacích potřeb. K určitým potřebám by měla být nabízena a poskytována také určitá individuální nabídka podpory.⁴⁴

⁴¹ ŠVARCOVÁ, Iva: *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006, str. 65

⁴² ŠVARCOVÁ, Iva: *Komplexní systém vzdělávání dětí, mládeže a dospělých s těžším mentálním postižením*. Praha: Septima, 1995, str. 5

⁴³ ŠVARCOVÁ, Iva: *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006, s. 65-66

⁴⁴ PIPEKOVÁ, Jarmila a kol.: *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 1998, s. 14

2.1 Speciální pedagogika⁴⁵

Speciální pedagogika je jednou z velmi významných pedagogických disciplín. Je orientována na výchovu a vzdělávání, na pracovní a společenské možnosti zdravotně a sociálně znevýhodněných osob a na řešení výzkumných problémů v oboru.

Dříve se speciální pedagogika zaměřovala pouze na problematiku speciálního vzdělávání a profesní přípravu speciálních pedagogů. V dnešní době se více zaměřuje na problematiku znevýhodněné osoby od jejího narození až po stáří. Souběžně se změnami ve společnosti se stále zvyšuje i snaha o začlenění jedinců se zdravotním postižením do školských zařízení a do společnosti celkově.

V širším smyslu speciální pedagogika označuje každou pedagogiku vzhledem k pedagogice obecné, která je speciálně zaměřena dle určité kategorie. V užším smyslu je speciální pedagogika vědou, jež se zabývá zákonitostmi v oblasti speciální výchovy a speciálního vzdělávání jedince, který pro své znevýhodnění potřebuje speciálně pedagogický přístup a podporu při pracovním uplatnění a společenském začlenění.

Objektem speciální pedagogiky je tedy jedinec se zdravotním, popřípadě sociálním znevýhodněním, který potřebuje pomoc a podporu v oblasti výchovy, vzdělávání, začlenění do pracovního procesu a společenského uplatnění.

2.2 Právní úprava vzdělávání osob s mentálním postižením

S integrací, a tudíž i vzděláváním osob se zdravotním postižením, souvisí poměrně velké množství právních předpisů. Mezi základní dokumenty zahrnující právní úpravu vzdělávání osob s mentálním postižením patří Listina základních práv a svobod, která všeobecně uvádí právo každého na vzdělání.⁴⁶ Dalšími důležitými dokumenty jsou Úmluva o právech osob se zdravotním postižením, která vznikla v rámci Organizace spojených národů a školský zákon ze dne 24.září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.⁴⁷

⁴⁵ PIPEKOVÁ, Jarmila a kol.: *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 1998, s. 23-24

⁴⁶ OSN: *Listina základních práv a svobod* [online]. Není uvedeno [cit. 2009-03-09]. Dostupné na: <http://www.amnesty.cz/vychova/stazeni/lzps.pdf>

⁴⁷ viz. část této práce 2.2

2.2.1 Úmluva o právech osob se zdravotním postižením⁴⁸

Dle úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, jejíž smluvní stranou je i Česká republika, mají osoby se zdravotním postižením⁴⁹ právo na vzdělání. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, by měly toto právo nejen uznávat a respektovat, ale také realizovat, tzn. měly by osobám se zdravotním postižením zajistit inkluzivní vzdělávací systém na všech úrovních.

Lidé se zdravotním postižením by měli mít možnost celoživotního vzdělávání, které by mělo být zaměřeno na rozvoj lidského potenciálu, smysl pro vlastní důstojnost, uvědomění si vlastní hodnoty, posilování úcty k vlastním právům, základním svobodám a lidské různorodosti. Mělo by umožňovat rozvoj osobnosti, nadání, kreativity, duševních a tělesných schopností a to v co největší míře. Lidé se zdravotním postižením by měli mít možnost účinného zapojení do svobodného života společnosti.

V rámci této úmluvy by měly státy zabránit vyloučení osob se zdravotním postižením z bezplatného a povinného základního nebo středního vzdělávání. Přístup k základnímu a střednímu vzdělávání by měly tyto osoby mít v místě nebo v co nejmožnější blízkosti svého bydliště. Vzdělávání by mělo být upraveno na základě individuálních potřeb a v rámci jeho soustavy by měla být poskytována podpora, která lidem se specifickými potřebami poskytne účinné vzdělávání. Tato podpora by měla být realizována v prostředí, které umožňuje vzdělávací pokroky a sociální rozvoj.

Státy mají povinnost umožnit osobám se zdravotním postižením získat možné praktické a sociální dovednosti usnadňující jejich zapojení do vzdělávání a do plného života společnosti.

⁴⁸ OSN: *Úmluva o právech osob se zdravotním postižením* [online]. 2007 [cit. 2009-03-11]. Dostupné na: <http://www.nrzp.cz/umluva-osn-o-pravech-osob-se-zdravotnim-postizenim/>

⁴⁹ *Osoby se zdravotním postižením zahrnují osoby mající dlouhodobé fyzické, duševní, mentální nebo smyslové postižení, které v interakci s různými překážkami může bránit jejich plnému a účinnému zapojení do společnosti na rovnoprávném základě s ostatními.*

2.2.2 Školský zákon⁵⁰

Právo na vzdělávání mají děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami také dle § 16 školského zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

Tento zákon uvádí, že obsah, formy a metody vzdělávání osob se zdravotním postižením nebo zdravotním znevýhodněním odpovídají jejich individuálním možnostem. Pro tyto žáky jsou upraveny vhodné podmínky vyhovující jejich potřebám. Při hodnocení žáků se musí brát ohled na povahu postižení či znevýhodnění. Žáci se specifickými potřebami mají také právo při svém vzdělávání užívat speciálních učebnic a potřebných kompenzačních či didaktických učebních pomůcek poskytovaných školou. Vyžaduje-li to povaha zdravotního postižení, zřizují se pro děti, žáky a studenty se zdravotním postižením školy, popřípadě (na základě povolení příslušného krajského úřadu) v rámci škol, třídy, oddělení či studijní skupiny s upravenými vzdělávacími programy. Pokud žáci s těžkým mentálním postižením, více vadami nebo s autismem nejsou nikterak vzděláváni, mají právo na vzdělávání v základní škole speciální. Ředitel příslušného školského zařízení může, opět na základě povolení krajského úřadu, ve třídě nebo studijní skupině, do které jsou řazeni děti, žáci nebo studenti se specifickými potřebami, zřídit funkci asistenta pedagoga.

2.3 Současný systém vzdělávání osob s mentálním postižením

Systém vzdělávání osob se zdravotním postižením existoval již před rokem 1989. V této době se žáci se speciálními potřebami vzdělávali ve školách pro žáky vyžadující zvláštní péči. Současným úkolem speciálního školství v České republice je poskytnout možnost vzdělávání i těm dětem, které byly ještě v nedávné době od povinné školní docházky osvobozeny a všeobecně považovány za nevzdělatelné. V dnešní době mají žáci se zdravotním postižením možností více. Mohou navštěvovat speciální školy, mohou být zařazeni do speciálních a specializovaných tříd běžných škol, popřípadě být integrováni do běžných tříd mezi ostatní děti.

⁵⁰ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: *Školský zákon* [online]. 2009 [cit. 2009-03-13]. Dostupné na: <http://www.msmt.cz/dokumenty/skolsky-zakon>

Způsob zařazení žáků do určité speciální školy je stanoven vyhláškou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.⁵¹

Pro osoby se zdravotním postižením se, se souhlasem kraje, zřizují:⁵²

- samostatné školy s upraveným školním vzdělávacím programem
- v rámci běžných škol (i mateřských škol): jednotlivé speciální třídy, oddělení a studijní skupiny
- základní školy speciální

Typy škol v nichž se vzdělávají především žáci s mentálním postižením jsou:⁵³

- mateřská škola speciální
- základní škola praktická
- základní škola speciální
- odborné učiliště
- praktická škola

2.3.1 Speciální mateřské školy⁵⁴

Speciální mateřské školy se ve své výchovně-vzdělávací činnosti snaží uspokojit potřeby mentálně postižených dětí a vytvořit optimální podmínky pro jejich rozvoj. Jsou zaměřeny především na rozvíjení rozumových schopností dětí a to adekvátně k jejich postižení. Snahou těchto škol je vést děti k samostatnosti, sebeobsluze, odpovědnosti a správným životním návykům. Důležitým cílem speciálních mateřských škol je připravit děti s postižením na práci v kolektivu. K tomu napomáhají především kolektivní hry, při kterých děti rozvíjejí nejen své smyslové vnímání, ale také základní formy rozumové aktivity a spolupráce s jinými dětmi.

⁵¹ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: *Speciální školství* [online]. 2006 [cit. 2009-02-19] Dostupné na: [http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/A8004CDD7A/\\$File/330706j01.pdf](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/A8004CDD7A/$File/330706j01.pdf)

⁵² Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: *Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami* [online]. 2009 [cit. 2009-03-17]. Dostupné na: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/vzdelavani-zaku-se-specialnimi-vzdelavacimi-potrebami>

⁵³ Viz. níže

⁵⁴ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: *Speciální školství* [online]. 2006 [cit. 2009-02-19] Dostupné na: [http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/A8004CDD7A/\\$File/330706j01.pdf](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/A8004CDD7A/$File/330706j01.pdf), ŠVARCOVÁ, Iva: *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006, s. 71-72

2.3.2 Speciální základní školy⁵⁵

Se schválením ministerstva vzdělávání na základní škole speciální může probíhat deset ročníků. První stupeň tvoří 1. – 6. ročník, druhý stupeň 7. – 10. ročník. Hodnocení výsledků vzdělávání v základní škole speciální, stejně tak, jako ve většině škol pro děti se speciálními potřebami, by mělo probíhat slovně. Od základní školy se základní škola speciální liší organizačními formami vzdělávání a obsahovým zaměřením výuky, které je, stejně tak jako požadavky, přizpůsobeno schopnostem a možnostem jednotlivých žáků. Učivo je zaměřeno na osvojení základních vědomostí a dovedností v individuálních vzdělávacích oblastech a oborech. Dále je orientováno na základy praktických činností a pracovních dovedností. Pro žáky je třeba vytvořit optimální podmínky. Prostředí by mělo mít přátelskou atmosféru, mělo by být klidné a nestresující a vyvolávat pocit jistoty a bezpečí. Takové prostředí může žákům s mentální retardací umožnit lepší koncentraci na práci. K tomu, aby se žáci mohli úspěšně vyvíjet a v rámci svých možností dosáhnout cílů základního vzdělání, je zapotřebí uspokojení nejen potřeb základních, ale také psychických a sociálních.

Cíle vzdělávání v základních školách speciálních jsou, vzhledem ke snížení rozumových schopností a opožděnému psychomotorickému vývoji žáků, přizpůsobeny omezeným schopnostem žáků. K dosažení cílů vzdělávání se směřuje prostřednictvím konkrétních úkolů, činností, metod, prostředků a aktivit. Pomocí určitého systému záměrů jsou žáci vedeni k všestranné a účinné komunikaci, k poznávání svých schopností a možností, které mohou využívat v osobním i pracovním životě. Základní školy speciální se snaží žáky motivovat, podněcovat k myšlení, rozvíjet jejich schopnost spolupracovat. Žáci by se měli naučit respektovat práci a úspěchy vlastní i cizí. Speciální školy vedou své žáky k ohleduplnosti k jiným lidem, k projevování pozitivních citů, k vhodnému chování, jednání a k prožívání životních situací. Pomáhají žáky připravovat k uvědomění svých práv a naplňování svých povinností apod.

⁵⁵ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání základní škola speciální* [online]. 2009 [cit. 2009-03-18]. Dostupné na: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-obor-vzdelani-zakladni-skola>

2.3.2.1 *Rámcový vzdělávací program pro základní školu speciální*⁵⁶

Ve spojitosti se změnami ve školské legislativě se dřívější název pomocná škola změnil na základní školu speciální. Vzdělávání žáků zde probíhá na základě speciálních vzdělávacích programů pro tyto typy škol.

V roce 2008 schválilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání základní škola speciální (RVP ZŠS)*, v platném znění, od 1. 9. 2008 k zahájení dvouletého období tvorby školních vzdělávacích programů.

RVP ZŠS je otevřený dokument, který může být upravován dle potřeb a zkušeností s realizací školních vzdělávacích programů nebo dle měnících se potřeb žáků.

Vzdělávací proces je zde přizpůsoben úrovni psychického a fyzického rozvoje žáků s těžkým zdravotním postižením. Je velmi důležité, vzhledem k variabilitě schopností a rovněž vědomostí a dovedností, při vzdělávání uplatňovat přístupy, jež odpovídají vývojovým a osobnostním specifikům žáků.

RVP ZŠS respektuje opoždění psychomotorického vývoje žáků se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, stanovuje podmínky pro vzdělávání těchto žáků, umožňuje využití podpůrných opatření a úprav vyučovacích hodin dle potřeb žáků. Stanovuje cíle vzdělávání žáků se středně těžkým a těžkým mentálním postižením a souběžným postižením více vadami. Specifikuje úroveň klíčových kompetencí, vymezuje vzdělávací obsah a zařazuje jako součást základního vzdělávání průřezová témata. Dále také podporuje přípravu pro uplatnění žáků ve společnosti, popřípadě pro výkon jednoduchých pracovních činností a stanovuje základní vzdělávací úroveň. Tuto základní vzdělávací úroveň musí škola respektovat ve svém školním vzdělávacím programu.

Obsah RVP ZŠS tedy obsahuje především vzdělávání žáků se středně těžkým a těžkým mentálním postižením a souběžným postižením více vadami. Zahrnuje pojetí a cíle vzdělávání žáků, s těmito typy postižení, v základní škole speciální. Obsahuje klíčové kompetence, vzdělávací oblasti a také materiální, personální, hygienické, organizační a jiné podmínky pro uskutečňování tohoto programu. V neposlední řadě jsou zde zmíněny zásady pro zpracování školního vzdělávacího programu.

⁵⁶ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání základní škola speciální* [online]. 2009 [cit. 2009-03-18]. Dostupné na: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-obor-vzdelani-zakladni-skola>

2.3.2.2 Rehabilitační vzdělávací program⁵⁷

Podle Rehabilitačního vzdělávacího programu, z roku 2003, se vzdělávají žáci s tak závažným mentálním postižením, které jim zabraňuje v jakémkoliv jiném vzdělávání. Toto postižení jim však umožňuje, v přizpůsobených podmínkách a za odborného pedagogického vedení, osvojení některých základních vědomostí, dovedností a návyků, které jim napomáhají získat určitou míru soběstačnosti a komunikace s vnějším prostředím a zlepšují jejich motoriku. Pomocí tohoto programu se vzdělávají především žáci s těžkým mentálním postižením nebo žáci s více vadami.

Žáci s těžkou mentální retardací trpí nízkou mírou rozvinutosti psychických funkcí, zejména pozornosti, paměti, ale i volných vlastností potřebných k systematickému osvojování učiva. To vede ke značné komplikaci vzdělávání. Je velmi důležité tyto funkce postupně probouzet a počítat s tím, že míra pokroku je, u žáků s těžším mentálním postižením, značně odlišná. S osvojením základů čtení, psaní a počítání nelze moc počítat. Výchova a vzdělávání je zde zaměřeno na rozvíjení komunikačních dovedností, pohyblivosti a základů sebeobsluhy. Pedagogičtí i ostatní odborní pracovníci by měli s žáky pracovat s přesvědčením, že každá dovednost, kterou si žáci osvojí, zlepšuje kvalitu celého jejich dalšího života. Pedagogové pracují s různými formami alternativní komunikace a hledají pro jednotlivé žáky vhodné formy dorozumění s jeho okolím. Jednotlivé učební pomůcky jsou většinou vytvářeny individuálně, dle vhodnosti, pro každého žáka. Při vytváření kompenzačních pomůcek musejí speciální pedagogové vynikat velkou mírou tvořivosti.

Rozvoj psychiky dětí s těžkými formami mentálního postižení je neoddělitelně spjat s rozvíjením jejich tělesných funkcí. Tyto děti velmi často, v důsledku svého postižení, trpí závažnými poruchami motoriky. Proto je velmi důležité, aby dětem mimo vzdělávací péči, byla poskytována i péče rehabilitační.

Dalším důležitým úkolem vzdělávání v Rehabilitačním vzdělávacím programu je kultivace osobnosti žáků. Je třeba působit na jejich chování tak, aby soužití s nimi nekladlo mimořádné nároky na jejich okolí. Velkou podstatou je zde opět rozvíjení estetického cítění a vyhledávání jejich zájmů, především v oblasti hudebnosti, výtvarných schopností, pracovních dovedností apod.

⁵⁷ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: *Rehabilitační vzdělávací program pomocné školy*. [online]. 2003 [cit. 2009-03-29] Dostupné na: <http://www.vuppraha.cz/soubory/Rehabilit.program.pdf>

Hlavním cílem Rehabilitačního vzdělávacího programu je pomoci osobám s těžkou mentální retardací uplatnit jejich právo na vzdělání a rozvíjet jejich tělesné i duševní možnosti a schopnosti.

2.3.3 Základní školy praktické⁵⁸

V základních školách praktických se obvykle vzdělávají děti školního věku s lehkým mentálním postižením nebo se sníženou úrovní rozumových schopností, převážně v pásmu podprůměru. Mentální věk u žáků s postižením je nižší než u ostatních dětí. Z tohoto důvodu je nutno počítat s tím, že se tito žáci viditelně pomaleji vyvíjejí do stadia školní zralosti. Velmi důležitá je zde především adaptační fáze, která by měla být ze strany speciálních pedagogů respektována a prodlužována podle individuálních potřeb jednotlivých žáků. Cílem základní školy praktické je speciálními výchovnými a vzdělávacími nástroji a metodami umožnit žákům se speciálními vzdělávacími potřebami dospět co nejvyšší možné úrovně znalostí, dovedností a osobnostních kvalit. Tyto nástroje a metody by měly být přizpůsobeny individuálním neobvyklostem a možnostem žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, měly by respektovat vývojové a osobnostní zvláštnosti jednotlivých žáků a být přizpůsobeny úrovni psychického rozvoje jednotlivých žáků. Proces vzdělávání těchto žáků probíhá odlišně od vzdělávání žáků ostatních. Vyžaduje speciální učební metody, individuální přístup pedagoga, snížený počet žáků ve třídě apod. Z těchto a mnoha dalších důvodů (jako např. snížené koncentrace, poruch adaptačních schopností, pozornosti) je proto nevhodné tyto žáky vzdělávat společně s žáky ostatními. Něco jiného jsou však mimoškolní činnosti, sport, hry apod. Při těchto aktivitách je velmi prospěšné umožnit dětem s postižením kontakt s dětmi nepostiženými.

Základních škol praktických je v České republice poměrně hodně, což znamená, že v dnešní době všem žákům se speciálními potřebami může být věnována odborná speciálně pedagogická péče.

⁵⁸ ŠVARCOVÁ, Iva: *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006, str. 73-78

2.3.4 Odborná učiliště⁵⁹

Odborná učiliště většinou navazují na základní školy praktické. Jejich hlavním cílem je odborně připravit absolventy základních škol praktických na odpovídající profesní uplatnění. Tato příprava trvá 2-3 roky a je zakončena závěrečnou zkouškou.

Odborná učiliště jsou dále zaměřena na žáky, kteří jsou schopni samostatně pracovat, ale jejich činnost musí být pod dohledem jiné osoby. Tato příprava je jednoletá a uskutečňuje se v samostatné třídě odborného učiliště. Příprava žáků pro výkon jednoduchých činností v samostatné třídě je ukončena vydáním vysvědčení.

2.3.5 Praktické školy⁶⁰

Praktické školy jsou typem středních speciálních škol. Jsou určeny pro žáky, kteří absolvovali základní školu speciální nebo základní školu praktickou. Praktické školy připravují své žáky pro výkon jednoduchých činností a manuálních dovedností. Tyto činnosti jim napomáhají rozšířit možnosti seberealizace a pracovního uplatnění. Cílem přípravy je doplnění a rozšíření teoretického a praktického vzdělání, které žáci získali během povinné školní docházky. Vzdělávání je zde zaměřeno na prohlubování vědomostí a opakování si všeobecného vzdělání. Větší míra je však věnována odborným předmětům. Žáci se v praktické škole vzdělávají 1-2 roky a jejich příprava je zakončena vydáním závěrečného vysvědčení.

Vzdělávání je pro osoby s mentálním postižením velmi důležité. Usnadňuje jim začlenění do běžného i profesního života společnosti. Proto by společnost měla těmto osobám umožňovat seberealizaci ve výchovně-vzdělávacím prostředí. Jde o prostředí, kde na ně odborníci působí speciálně pedagogickými postupy a metodami. Speciální pedagogika je jednou z velmi významných disciplín, jelikož působí především na pracovní a společenské možnosti osob se speciálními vzdělávacími potřebami. Se vzděláváním osob s mentálním postižením souvisí celá řada právních předpisů. Mezi základní patří Listina základních práv a

⁵⁹ ŠVARCOVÁ, Iva: *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006, s. 73-78

⁶⁰ Tamtéž s. 96

svobod, Úmluva o právech osob se zdravotním postižením a školský zákon. Tyto dokumenty zaručují právo osob s mentálním postižením začlenit se do systému vzdělávání. Systém vzdělávání osob se zdravotním postižením existoval již před rokem 1989. V této době se žáci vzdělávali ve školách pro žáky vyžadující zvláštní péči. V dnešní době mají žáci se zdravotním postižením možností více. Mohou navštěvovat speciální školy, být zařazeni do speciálních a specializovaných tříd běžných škol, nebo mohou být integrováni do běžných tříd mezi nepostižené děti. Typy škol, jež vzdělávají žáky s mentálním postižením v České republice jsou – mateřská škola speciální, základní škola praktická, základní škola speciální, odborná učiliště a praktická škola.

3 DĚTSKÝ DOMOV, ZÁKLADNÍ ŠKOLA SPECIÁLNÍ A PRAKTICKÁ ŠKOLA ZLÍN

Této kapitole bych ráda věnovala nejvíce pozornosti. Budu se zde zabývat zařízením Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín. V první části nastíním historii tohoto zařízení a pozvolna přejdu do současnosti. Uvedu rozdělení jednotlivých tříd této instituce a vzdělávací programy, pomocí nichž se v jednotlivých třídách postupuje. Nezapomenu ani na mimoškolní aktivity, které zařízení svým žákům nabízí a na Speciálně pedagogické centrum Duha, které je součástí zařízení, a které hraje při vzdělávání osob s mentálním postižením taktéž velmi důležitou roli.

3.1 Historie⁶¹

Historie Dětského domova, Základní školy Speciální a Praktické školy Zlín sahá až do roku 1960. V tomto roce se začal naplňovat nový školský zákon č. 189/1960 Sb. a v malé vilce v ulici Hluboká ve Zlíně zahájila svou činnost Pomocná škola internátní. O jejím vzniku rozhodl Jihomoravský národní výbor v Brně dne 3. června 1960. Dle zákona č. 189/1960Sb. měla škola především diagnostický úkol. Rozhodovalo se zde o vzdělatelnosti dětí, tato rozhodnutí se stanovovala do dvou let od nástupu dětí do školy. Původně zde měly docházet děti ve věku 6 – 9 let. V prvním roce bylo do školy zařazeno 25 žáků. Již v této době byl v budově školy zřízen také internát. Z tohoto důvodu byly do školy umístovány i děti s nařízenou ústavní výchovou. V mnoha případech děti ve škole setrvaly déle, než bylo v původním plánu, někdy až do svých 15 let, proto škola přivítala novou koncepci. Od roku 1978 byla pomocná škola určena dětem, které se z důvodu svého postižení nemohly vzdělávat ani ve zvláštní škole. Vzdělání bylo osmileté, rozděleno do tří stupňů – nižšího, středního a vyššího. V roce 1990 přišla další novela, s níž se školní docházka prodloužila o pracovní stupeň, na deset let. Tím se i legislativně upravila zkušenost pedagogů, že žáci pomocné školy potřebují vzdělání dlouhodobé. Potřeba míst rostla a proto se v roce 1985 pomocná škola

⁶¹Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín: *Organizační řád, Školní řád, Pracovní řád*. Školní rok 2008/2009 [interní norma, veřejně nepublikována]
Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín: *Historické ohlédnutí* [online]. 2009 [cit. 2009-03-30]. Dostupné na: <http://www.ddspeckolyzlin.cz/pomocna.htm>

rozšířila o pracoviště ve Lhotě u Malenovic (zde dojížděly děti z bližšího okolí na denní docházku) a zároveň se přemístila do bývalého dětského domova na Pasekách. Škola na Hluboké v této době prošla rozsáhlou rekonstrukcí. Po dokončení opravy se škola rozdělila. Na Pasekách zůstaly děti s ústavní výchovou a dlouhodobým pobytem, na Hluboké byly umístěny děti s týdenním pobytem. V roce 1989 škola poskytovala vzdělávání až 70 dětem, působila ve čtyřech budovách a dvou okresech. Pořádala sportovní akce, navštěvovala kulturní pořady, jezdila na výlety, děti vystupovaly na školních besídkách apod. Představovat školu veřejnosti se ale až do roku 1989 moc nedařilo. Po roce 1989 mladý pedagogický sbor využil příležitostí k postupným změnám v oblasti vzdělávání i společenského života. V roce 1990 byla škola převedena pod Okresní úřad Zlín, odbor školství a o rok později pod Školský úřad Zlín. Od roku 1992 je škola zapojena do experimentálního zřizování speciálně pedagogických center, přípravného stupně, praktické školy. Velký pokrok nastal v roce 1993 kdy se škola přestěhovala do jedné budovy umístěné na kopci s krásným výhledem na Zlín a stala se právním subjektem zřízeným Školským úřadem Zlín. Od roku 1998 škola poskytuje komplexní péči žáků přípravného stupně, základní školy speciální a jednoleté praktické školy. O dva roky později se změnil její název na Pomocná škola a Praktická škola Zlín a jejím zřizovatelem se stalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. V roce 2001 byla škola delimitována a jejím zřizovatelem se stal Zlínský kraj. V této době se škola stala bezbariérovou a o dva roky později byla dokončena část úpravy zahrady s venkovním bazénem. Co se názvů týče, k další změně došlo v roce 2004, kdy se zařízení přejmenovalo na Dětský domov a Speciální školy Zlín. V roce 2006 začala instituce nést název Základní škola speciální a Praktická škola při dětském domově Zlín, Lazy. Od 1.8. 2008 přesný název zařízení zní Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín.

3.2 Současnost⁶²

V současné době jsou do zařízení přijímáni žáci především v pásmu středně těžkého a těžkého mentálního postižení ve věku 6-20 let. V této chvíli zařízení navštěvuje 79 žáků.

Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín pracuje jako příspěvková organizace, jejíž zřizovatelem je Zlínský kraj. Je plně závislá na finančních příspěvcích ze státního rozpočtu.

Hlavními cíly instituce je výchova a vzdělávání žáků s lehkým, středním a těžkým mentálním postižením. Obsah výchovně vzdělávací činnosti je zaměřen na vypěstování návyků sebeobsluhy, osobní hygieny a na rozvíjení přiměřených poznatků a pracovních dovedností s předměty denní potřeby.

Současnými institucemi Dětského domova, Základní školy speciální a Praktické školy Zlín jsou:

- Základní škola praktická
- Základní škola speciální, členěna na:
 - Přípravný stupeň (1-3 letý)
 - Nižší stupeň (3 letý)
 - Střední stupeň (3 letý)
 - Vyšší stupeň (2 letý)
 - Pracovní stupeň (1 letý)
 - Třídy s Rehabilitačním vzdělávacím programem (1-10 letý)
- Praktická škola jednoletá

Součástí instituce je také internát, školní družina, školní jídelna, dětský domov pro děti s nařízenou ústavní výchovou a Speciálně pedagogické centrum Duha.

Zařízení udělalo velký krok v propagaci speciálního školství mezi veřejnost a tím získalo mnoho mladých lidí a institucí k pravidelné spolupráci. Dětem s postižením jsou tak otevřeny dveře mezi ostatní občany společnosti.

⁶² Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín: *Organizační řád, Školní řád, Pracovní řád*. Školní rok 2008/2009 [interní norma, veřejně nepublikována]

Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín: *Úvod* [online]. 2009 [cit. 2009-03-30]. Dostupné na: <http://www.ddspecksolyzlin.cz/index.htm>

3.2.1 Základní škola praktická⁶³

Vzdělávání v základní škole praktické je v zařízení Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín pětileté. Žáci jsou zde přijímáni na základě žádosti zákonného zástupce, písemného doporučení a doporučení odborného lékaře a správního zařízení. O přijetí jednotlivých žáků ke vzdělávání rozhoduje ředitelka. Před nástupem do školy se žáci účastní zápisu.

Při vzdělávání žáků v základní škole speciální se, v zařízení Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín, postupuje dle Školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání – Pomoz mi, abych to dokázal sám!, který nabyl platnosti 1. 9. 2008. Program je zaměřen především na žáky s lehkým mentálním postižením. Hlavní kompetence tohoto programu tvoří souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot, které jsou důležité pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Cílem je vybavit žáky tímto souhrnem a to na úrovni, která je pro ně dosažitelná, a která jim napomůže efektivně a odpovídajícím způsobem jednat v různých situacích. Při vytváření určitých kompetencí musí být respektovány individuální zvláštnosti, schopnosti a možnosti žáků. Klíčové kompetence jsou pro žáky velice důležité, jelikož jim mohou napomoci k získání základního vzdělání. Z důvodu specifických potřeb žáků s lehkým mentálním postižením je kladen důraz především na kompetence pracovní, komunikativní, sociální a personální. Důležité jsou také kompetence k učení a kompetence k řešení problémů.

Žáci jsou, dle Školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání- Pomoz mi, abych to dokázal sám!, vzdělávání především v těchto oblastech a jejich předmětech:

- Jazyk a jazyková komunikace

Realizuje se prostřednictvím předmětu český jazyk. Cílem je především rozvoj smyslového a citového vnímání a vyjadřovací schopnosti. Děti si zde osvojí základy čtení, psaní a práce s literárním textem. Důraz je kladen na spisovné používání jazyka.

Žáci jsou vedeni k rozvíjení slovní zásoby, řečových schopností, komunikačních

⁶³ Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín: *Organizační řád, Školní řád, Pracovní řád*. Školní rok 2008/2009 [interní norma, veřejně nepublikována]
Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín: *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání – Pomoz mi, abych to dokázal sám!*. Zpracováno dle: RVP ZV a přílohy RVP ZV LMP. [interní norma, veřejně nepublikována]

dovedností a k vnímání a pochopení odlišných jazykových sdělení. Děti se učí správnému vyjadřování jak v psaném, tak mluveném projevu. Český jazyk také napomáhá žákům, prostřednictvím četby, rozlišovat představy od skutečnosti.

- Matematika a její aplikace

Stěžejním předmětem je zde matematika, která, v tomto případě, sleduje především využití matematických dovedností v běžném životě. Pomocí tohoto předmětu si děti osvojují základní matematické pojmy, symboly, postupy a jejich využití. Dětem by měly být poskytnuty znalosti a dovednosti v oblasti sčítání, odčítání, násobení, dělení, osvojování si jednoduchých převodů jednotek a rozeznávání základních geometrických útvarů. Žáci pomocí této oblasti vzdělávání získají matematickou gramotnost, kterou mohou využít ve svém praktickém životě.

- Informační a komunikační technologie

Tato vzdělávací oblast, pomocí předmětu informatika⁶⁴, poskytuje žákům základy práce na počítači, učí žáky vyhledávat výukové programy a pomáhá jim v osvojení základních pojmů z této oblasti.

- Člověk a jeho svět

Hlavními předměty v této oblasti jsou prvouka, přírodověda a vlastivěda, které žáky vedou k poznání přírody a jejích změn v průběhu roku, rozvíjí jejich základní orientaci v životě okolo sebe a upevňují základy vhodného chování mezi lidmi. Žáci si zde například uvědomují význam tolerance, pomoci, úcty, apod., vytváří si vztah k rodné zemi a učí se zdravému životnímu stylu.

- Umění a kultura

Předměty hudební a výtvarná výchova v této vzdělávací oblasti probouzí zájem žáků o vlastní hudební a výtvarné aktivity a vedou je k porozumění základním pojmům v této oblasti. Hudební výchova dále žáky učí správnému dýchání, rozvíjí hudební sluch a

⁶⁴ Viz. příloha č. 3, fotografie č. 1

paměť na melodii i slova. Žáci získávají schopnost rozlišovat a udržovat rytmus. Výtvarná výchova osvojuje žáky v používání určitých výtvarných technik a učí je pochopit umělecký proces jako způsob poznání a komunikace.

- Člověk a zdraví

Předměty, které patří do této vzdělávací oblasti, tělesná výchova a zdravotní tělesná výchova, umožňují žákům aktivně používat a ovlivňovat vlastní pohybové možnosti s ohledem na jejich zdravotní a pohybová omezení. Žáci si zde také osvojí základní poznatky o zdraví a pochopí pojem zdraví jakožto vyvážení stavu tělesné a duševní pohody.

- Člověk a svět práce

Důležitou roli zde hraje předmět pracovní výchova⁶⁵, který žáky vzdělává v oblasti rozvíjení komunikačních, motorických a tvořivých schopností, rozvíjí jejich řeč a myšlení a vede je k pozitivnímu vztahu k práci.

Tato průřezová témata jsou hlavní součástí základního vzdělávání. Reprezentují nynější problémy současného světa. Z důvodu toho, aby bylo umožněno propojení vzdělávacích oborů, nejsou pro průřezová témata samostatně vytvořené vyučovací předměty, ale jsou zahrnuty do jiných předmětů. Začlenění jednotlivých okruhů průřezových témat je součástí charakteristiky vzdělávací oblasti a individuální témata jsou zanesena v tabulkách vyučovacích předmětů⁶⁶. Všechny metody a formy vzdělávání jsou přizpůsobeny žákům se speciálně vzdělávacími potřebami. Hodnocení výsledků vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami probíhá klasifikací nebo slovně. V základní škole praktické jsou výsledky žáků vyjádřeny klasifikací (číselným klasifikačním stupněm).

⁶⁵ Viz. příloha č. 3, fotografie č. 2

⁶⁶ Viz. příloha č. 1, tabulka č. 1-3

Na vysvědčení se hodnotí stupně prospěchu:

- 1 – výborný
- 2 – chvalitebný
- 3 – dobrý
- 4 – dostatečný
- 5 – nedostatečný

Pro potřeby hodnocení jsou předměty rozděleny do tří skupin:

- Předměty s převahou teoretického zaměření
- Předměty s převahou praktických činností
- Předměty s převahou výchovného a uměleckého odborného zaměření

Při hodnocení výsledků žáků v předmětech s převahou teoretického zaměření se převážně hodnotí osvojení požadovaných poznatků, úroveň a množství získaných dovedností, schopnost uplatňovat osvojené poznatky a dovednosti, samostatnost a konstruktivnost myšlení, zájem o určité činnosti, aktivita v těchto činnostech a úroveň ústního a písemného projevu.

Při hodnocení výsledků žáků v předmětech s převahou praktického zaměření se převážně hodnotí vztah k práci, pracovnímu kolektivu a k praktickým činnostem, osvojení praktických dovedností a návyků a jejich zvládnutí při práci, aktivita, samostatnost a tvořivost v praktických činnostech, chuť do práce a překonávání překážek v práci, kvalita výsledků činností, udržování pořádku na pracovišti, dodržování předpisů, šetrné využívání materiálu, surovin a energie a obsluha a údržba pracovních pomůcek.

Při hodnocení výsledků žáků v předmětech s převahou výchovného zaměření se převážně hodnotí projev žáků, především jeho tvořivost a samostatnost. Dále osvojení nezbytných poznatků a dovedností a schopnost jejich využívání, zájem o určité činnosti a vztah k nim, estetické vnímání, postoj k uměleckému dílu a vlastní tvorbě a v tělesné výchově také tělesná zdatnost a výkonnost (s přihlédnutím ke zdravotnímu stavu žáka) a péče o vlastní zdraví.

Po absolvování základní školy praktické by měli být žáci připraveni pro další celoživotní učení, popřípadě pro vstup do života a do pracovního procesu.

3.2.2 Základní škola speciální

Název základní škola speciální tento typ školy nese od roku 2005. V tomto roce došlo k určitým změnám v legislativě, které byly zaznamenány také ve Vyhlášce č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. Dříve se základní školy speciální označovaly jako pomocné školy.

Jak jsem již uvedla v části této práce 2.3.2, délka studia na základní škole speciální je deset let, organizačně je doba členěna na 1. a 2. stupeň. Škola je určena pro žáky, kteří se z důvodu svého postižení nemohou vzdělávat na základní škole ani na základní škole praktické. Základní škola speciální jim však poskytuje přizpůsobené podmínky a odbornou speciálně pedagogickou péči, za jejíž pomoci si dokáží osvojit základní vědomosti, dovednosti a návyky, které jim umožní orientovat se ve svém okolním světě. Výchovně vzdělávací činnost je zde zaměřena především na základní vědomosti, dovednosti a návyky, jež žáci potřebují získat ke svému uplatnění v praktickém životě. Žáci jsou zde, prostřednictvím speciálních metod, vzdělávání především v oblasti základního trivium (čtení, psaní, počítání). Dále jsou, pomocí smyslové výchovy, seznamování s přírodou, historií, technikou a společností, která je obklopuje. Důraz je zde kladen také na vztah k druhým lidem. Žáci jsou vedeni k přátelskému jednání a k potřebě začlenění do společnosti. Obsah jednotlivých předmětů a výchovných složek se zde vzájemně prolíná. Pro žáky, jež navštěvují základní školu speciální je důležitá především tělesná výchova, která je učí zvládnání pohybových aktivit. Dále také výtvarná výchova, která rozvíjí jejich estetické cítění a hudební výchova, která dětem nabízí nejen rozvoj hudebnosti, ale také prostor k odreagování. V neposlední řadě je do programu základní školy speciální zařazena řečová výchova, která dětem nabízí i individuální logopedickou péči. Zvládnout nároky veškerých předmětů je pro žáky, z důvodu jejich závažného postižení, značně obtížné. Potřebují nejen speciálně pedagogickou péči speciálních pedagogů a vychovatelů, ale také pomoc psychologů a dalších odborníků, kterou jim nabízí Speciálně pedagogické centrum Duha⁶⁷, jež je součástí zařízení.⁶⁸

Hodnocení žáků na základní škole speciální probíhá jak klasifikací tak slovně. Provádí se do kontaktního deníku nebo žákovské knížky. Ve slovním hodnocení musí být zachována

⁶⁷ Viz. část této práce 3.2.4

⁶⁸ Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín: *Základní škola speciální* [online]. 2009 [cit. 2009-03-30]. <http://www.ddspeckolyzlin.cz/pomocna.htm>
ŠVARCOVÁ, Iva: *Vzdělávací program pomocné školy a přípravného stupně pomocné školy*. Praha: Septima 1997, s. 5-8

zásada nejen srozumitelnosti, ale také jednoznačnosti, věcnosti, všestrannosti a povzbuzení. Při hodnocení klasifikací, se dbá na to, aby byla zřejmá úroveň žáka jak k očekávaným výstupům, tak k jeho osobnostním předpokladům a věku. Klasifikuje se píle, přístup ke vzdělání, i souvislosti, které ovlivňují výkon žáka. Každé pololetí žák obdrží vysvědčení. Celkové hodnocení vzdělávání žáka na základní škole speciální je na vysvědčení vyjádřeno slovně. Může být použito širší slovní hodnocení nebo formalizované slovní hodnocení dle Metodického pokynu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.⁶⁹ Podklady pro hodnocení výkonu svých žáků učitel získává pravidelným sledováním žáka během školního roku, prověřováním jeho vědomostí, dovedností a návyků. Dále pedagog analyzuje aktivity při manuálních činnostech, stupeň dosažené sebeobsluhy, celkovou sociální vyspělost a samostatnost. Při veškerém hodnocení přihlíží k úsilí žáka, k jeho postojům k učení a snaze. V úvahu se bere také druh a stupeň mentálního postižení, zdravotní stav a individuální i věkové zvláštnosti. Celkové hodnocení svých žáků konzultuje s ostatními pedagogy, vychovateli a pracovníky Speciálně pedagogického centra Duha.⁷⁰

V roce 2008 schválilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání základní škola speciální⁷¹, v platném znění od 1.9.2008 k zahájení dvouletého období tvorby školních vzdělávacích programů. Jeden z takových školních vzdělávacích programů nyní připravují i pracovníci Dětského domova, Základní školy speciální a Praktické školy Zlín. Než nově vytvořený školní vzdělávací program nabude úplnosti a platnosti, mezi hlavní učební plán základní školy speciální stále patří Vzdělávací program pomocné školy a přípravného stupně pomocné školy.⁷² Dle tohoto plánu se základní škola speciální dělí na 5 stupňů a na třídy s Rehabilitačním vzdělávacím programem.

⁶⁹ Viz. příloha č. 1, tabulka č. 4

⁷⁰ Dětský domov, Základní škola speciální a praktická škola Zlín: *Organizační řád, Školní řád, Pracovní řád*. Školní rok 2008/2009 [interní norma, veřejně nepublikována]

⁷¹ Viz. část této práce 2.3.2.1

⁷² ŠVARCOVÁ, Iva: *Vzdělávací program pomocné školy a přípravného stupně pomocné školy*. Praha: Septima 1997

3.2.2.1 Přípravný stupeň⁷³

Hlavním úkolem speciálního školství České republiky je umožnit právo na vzdělání i těm dětem, které byly ještě v nedávné době od školní docházky osvobozeny. Z tohoto důvodu vznikl přípravný stupeň pomocné školy (základní školy speciální).

Vzdělávání v přípravném stupni základní školy speciální (ZŠS) je určeno dětem s těžším stupněm mentálního postižení, které nejsou schopny soustavného vzdělávání ani na nižším stupni základní školy speciální. Přípravný stupeň slouží jako příprava pro zařazení žáků právě do nižšího stupně ZŠS.

Tématické okruhy, jež jsou zařazeny do vzdělávání přípravného stupně se střídají, vzájemně ovlivňují a prolínají.

Patří sem především tyto okruhy a jejich hlavní témata:

Smyslová výchova

- sluchová cvičení, poznávání předmětů hmatem, prostorová a směrová orientace, cvičení chuti a čichu

Rozumová výchova

- rozvíjení poznávacích schopností, rozvíjení komunikačních dovedností, logopedická péče, rozvíjení logického myšlení a paměti, rozvíjení grafických schopností

Pracovní a výtvarná výchova

- sebeobsluha, hygienické návyky, stolování, péče o okolní prostředí, práce s různými druhy materiálu, modelování, práce s papírem, práce s textilními materiály, práce s přírodními materiály

Tělesná výchova

- napodobování pohybů, chůze, běh, lezení, skok, cvičení obratnosti, cvičení na náradí, cvičení s míčem, zdravotní cviky, sezónní sporty, hudebně pohybové hry

⁷³ ŠVARCOVÁ, Iva: *Vzdělávací program pomocné školy a přípravného stupně pomocné školy*. Praha: Septima 1997, s. 11-23

Hudební výchova

- sluchová, dechová a hlasová cvičení, rytmická cvičení, hudebně pohybová cvičení, poslech hudby

Přípravný stupeň bývá zpravidla tříletý. Úspěšní žáci mohou do nižšího stupně přejít i dříve. Ve třídě přípravného stupně působí dva pedagogové. Důležitá pro žáky s těžším mentálním postižením je relaxace. V Dětském domově, Základní škole speciální a Praktické škole Zlín mají pro tuto příležitost zřízenou pro děti relaxační místnost, která nese název Delfín.⁷⁴

Učební osnovy musejí být koncipovány tak, aby umožnily pracovat s každým žákem dle jeho možností a schopností.

3.2.2.2 Nižší stupeň⁷⁵

Nižší stupeň základní školy speciální je zaměřen především na rozvoj určitých vědomostí, dovedností a návyků, které děti potřebují k nácvičce základního trivia. Důraz je kladen především na poznávání prvních písmenek, na čtení snadných slov složených z osvojených písmen a na rozvoj početní představivosti. Dochází ke zlepšení slovní zásoby a porozumění mluvené řeči. Žáci jsou zde vedeni k aktivnímu vnímání, prohlubována je především analyticko-syntetická činnost ve vnímání a myšlení. Pedagogové se snaží zlepšovat koncentraci a pozornost dětí. Žáci se učí orientovat v okolí, základům společenského chování a veřejného vystupování. Důležitý je zde pozitivní vztah nejen k ostatním lidem, ale také k sobě samým. Výchovná a vzdělávací činnost se ze začátku uskutečňuje především prostřednictvím didaktických her, které jsou směřovány do venkovního prostředí mimo školní budovu.

⁷⁴ Viz. příloha č. 3, fotografie č. 3, 4

⁷⁵ ŠVARCOVÁ, Iva: *Vzdělávací program pomocné školy a přípravného stupně pomocné školy*. Praha: Septima 1997, s. 24

3.2.2.3 *Střední stupeň*⁷⁶

Snahou středního stupně základní školy speciální je především prohloubení a upevnění znalostí a dovedností, jež žáci získali na nižším stupni. Děti jsou dále rozvíjeny v oblasti kognitivních schopností. Jsou vedeny ke kladným osobním vlastnostem a vztahům. Důraz je kladen na péči o psychický a fyzický rozvoj. Pedagogové se snaží dále rozvinout znalosti a dovednosti dětí v oblasti čtení, psaní a počítání. Po skončení středního stupně by měly děti znát všechna písmenka abecedy, číselnou řadu do sta, měly by ovládat čtení slabik a krátkých slov a umět zacházet s penězi. Důležitou roli zde hraje pracovní výchova, která je zaměřená především na získání zkušeností a dovedností, jež mohou žáci uplatňovat ve svém dalším životě. O jejich zdravý fyzický rozvoj zde pečuje tělesná výchova. Estetické cítění rozvíjí hudební a výtvarná výchova.

3.2.2.4 *Vyšší stupeň*⁷⁷

Hlavním cílem vyššího stupně základní školy speciální je příprava žáků na zapojení do každodenního praktického života. Děti jsou zde ve věku, kdy se stále častěji dostávají do styku s nepostiženou veřejností. Snahou speciálních pedagogů je, během vzdělávání na tomto stupni, vybavit své žáky takovými dovednostmi a návyky, aby dokázali bezkonfliktně komunikovat se zdravými lidmi a dokázali se co nejlépe začlenit do společnosti. Důraz je kladen především na rozumové, emocionální a volní vlastnosti. Žáci jsou vedeni k co největší míře samostatnosti a co nejmenší závislosti na péči svého okolí.

⁷⁶ ŠVARCOVÁ, Iva: *Vzdělávací program pomocné školy a přípravného stupně pomocné školy*. Praha: Septima 1997, s. 25

⁷⁷ Tamtéž, s. 26

3.2.2.5 *Pracovní stupeň*⁷⁸

Jde o stupeň, ve kterém se završuje proces vzdělávání žáků na základní škole speciální. Úroveň rozumových schopností žáků by měla dosahovat horní hranice jejich vývoje. Měli by mít určitou míru motivace k získání nových poznatků o určitých pracovních činnostech a oblastech. Cílem pedagogů je zde prohlubovat znalosti a dovednosti, které si žáci osvojili během celého studia na základní škole speciální a napomáhat jim v hledání cest k využití těchto poznatků v jejich dalším praktickém i profesním uplatnění.

3.2.2.6 *Třídy s Rehabilitačním vzdělávacím programem*⁷⁹

Dne 8. srpna 2003 schválilo Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy Rehabilitační vzdělávací program pomocné školy⁸⁰.

Působení rehabilitačních tříd spočívá v souhrnném odborném speciálně pedagogickém působení na tělesný a psychický rozvoj žáků s nejzávažnějšími formami mentálního postižení. Práce pedagogů ve třídách s Rehabilitačním vzdělávacím programem je spojena s pečlivým respektováním individuálních potřeb a zvláštností jednotlivých žáků. Vzdělávají se zde žáci, u kterých nelze předpokládat, že si osvojí veškeré učivo Rehabilitačního vzdělávacího programu, lze však předpokládat, že dokáží určitým způsobem reagovat na působení pedagoga. S osvojením čtení, psaní a počítání nelze u většiny žáků vzdělávajících se pomocí tohoto programu počítat. Pedagogové však mohou svým speciálně pedagogickým působením rozvíjet komunikační dovednosti, pohyblivost, naučit žáky základům sebeobsluhy a to vše s cílem zlepšení kvality celého jejich budoucího života.

Žáci jsou vzděláváni dle Učební osnovy rehabilitačních tříd pomocné školy (základní školy speciální). Okruhy a předměty jsou zde téměř stejné jako v přípravném stupni základní školy speciální. Vzdělávání však neprobíhá pomocí psaného slova a většinou ani mluvenou řečí. Pedagogové zde pracují s různými druhy alternativní komunikace a snaží se pro každého žáka najít co nejvhodnější formu dorozumění s jeho okolím.

⁷⁸ŠVARCOVÁ, Iva: *Vzdělávací program pomocné školy a přípravného stupně pomocné školy*. Praha: Septima 1997, s. 27

⁷⁹ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: *Rehabilitační vzdělávací program pomocné školy*. [online]. [cit. 2009-03-29] Dostupné na: <http://www.vuppraha.cz/soubory/Rehabilit.program.pdf>

⁸⁰ Viz. část této práce 2.3.2.2

Jednou z forem alternativní komunikace, ve které pedagogové Rehabilitačního vzdělávacího programu našli inspiraci, je Výměnný obrázkový komunikační systém VOKS⁸¹. Jde o nácvik znaků, symbolů a obrázků, prostřednictvím nichž se žáci učí komunikovat a současně podporují svůj verbální projev. Z počátku zde hraje důležitou roli motivování žáka tím, že chce-li nějakou věc, dostane ji výměnou za kartičku s příslušným obrázkem. V zařízení Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín, jsem měla možnost vidět, jak tato forma komunikace funguje v praxi. Kartičky obrázků a znaků z VOKSu v kombinaci s piktogramy⁸² jsou připevněny na suchý zip a rozvěšeny na strategická místa ve třídě⁸³. Děti pomocí kartiček dávají svým učitelům najevo nejen to, že mají například hlad nebo potřebují na WC, ale postupem času se jejich komunikace rozšiřuje i na ostatní oblasti života.

Další metoda, která se ve třídách s Rehabilitačním vzdělávacím programem využívá, je alternativní výuka čtení s využitím globální metody. Vnímání dítěte s mentálním postižením je zaměřeno více na celky než na detaily. Z tohoto poznatku vychází právě globální metoda čtení, jejíž základem je postup od celku k jednotlivým částem. Jako učební pomůcka zde slouží soubor obrázků se slovy z různých oblastí, které dítě obklopují. Na počátku učení je v této metodě využíváno slovo doplněné obrázkem konkrétního pojmu⁸⁴. Dítě se postupně naučí slovo k pojmu přiřazovat a teprve později je slovo analyzováno na jednotlivá písmena. Metoda tak umožňuje dítěti číst okamžitě celé slovo a vnímat jeho určitý význam. Cílem globální metody čtení je především stimulace rozvoje zrakového vnímání, verbálního myšlení a komunikativních dovedností. Metoda nadále, prostřednictvím kreslení čar a obtahování písmen⁸⁵, rozvíjí jemnou motoriku dětí.⁸⁶

Délka vzdělávání žáků zařazených do Rehabilitačního vzdělávacího programu je 10 let. Třídy se zde nečlení na základě věku žáků, ale na základě úrovně jejich individuálních schopností a potřeb. Do rehabilitačních tříd jsou zpravidla zařazováni žáci, kteří absolvovali přípravný stupeň základní školy speciální, avšak po jeho ukončení nejsou schopni pokračovat ve vzdělávání na nižším stupni ZŠ. Pro každého žáka je zde nutné stanovit individuální výchovně vzdělávací program, na jehož tvorbě se podílí odborní pracovníci Speciálně

⁸¹ Viz. příloha č. 2, obrázek č. 1

⁸² Viz. příloha č. 2, obrázek č. 2

⁸³ Viz. příloha č. 3, fotografie č. 5-8

⁸⁴ Viz. příloha č. 2, obrázek č. 4

⁸⁵ Viz. příloha č. 2, obrázek č. 5-12

⁸⁶ Hemžáčková K., Pešková J., Jiřík J.: *První čtení (učební pomůcka pro alternativní výuku čtení s využitím globální metody)*. Parta, 1998 (schváleno MŠMT)

pedagogického centra Duha, tým pedagogických pracovníků z rehabilitačních tříd a rodiče či zákonní zástupci dítěte.

Hodnocení žáků v Rehabilitačním vzdělávacím programu se provádí na základně souhrnného popisu zlepšení žáka během pololetí školního roku. Důraz je kladen především na jeho kladnou složku. Slovní hodnocení probíhá převážně pochvalou a povzbuzením a může být doplněno dostupnými prostředky, kterým žáci rozumí (např. obrázky, razítka, bonbóny...). Tyto prostředky slouží především pro motivaci žáků k další činnosti.

Ve všech stupních základní školy speciální si může učitel, po svém uvážení, jednotlivé předměty kombinovat, propojovat či spojovat do určitých bloků. Musí však dbát na to, aby byla zachována jejich týdenní dotace.⁸⁷

3.2.3 Praktická škola jednoletá⁸⁸

Praktická škola jednoletá je druhem střední školy. V zařízení Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín funguje již více než deset let. Je určena žákům, kteří absolvovali základní školu speciální nebo základní školu praktickou. Speciální pedagog zde pracuje se 6–10 žáky. Cílem vzdělávání je doplnění a rozšíření všeobecných základů vzdělání a osvojení znalostí a manuálních dovedností pro výkon jednotlivých pracovních činností.

Praktická škola jednoletá vzdělává své žáky dle Učebních dokumentů studijního oboru Praktická škola jednoletá, který nabyl platnosti k 1.9.2005. Dle tohoto vzdělávacího programu jsou žáci vzdělávání v šesti vzdělávacích oblastech a každá z těchto oblastí se opět realizuje pomocí výuky určitých předmětů.

⁸⁷Viz. příloha č.1, tabulka č. 5-10

⁸⁸ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: *Učební dokumenty studijního oboru 78-62-C/001 Praktická škola jednoletá*. [online] 2005 [cit. 2009-01-04].

Dostupné na: <http://aplikace.msmt.cz/HTM/AKUDPRSjednoleta230205a.htm>,

Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín: *Praktická škola jednoletá* [online]. 2009 [cit. 2009-03-30]. Dostupné na: <http://www.ddspecksolyzlin.cz/prakticka.htm>

Jde o oblasti⁸⁹:

- Vzdělávání jazykové a literární

Provádí se výukou českého jazyka a literatury, se zaměřením na rozvoj čtení a komunikace žáků v mluveném i písemném projevu.

- Osobnostní a občanský rozvoj

Na osobnostní a občanský rozvoj žáka se zaměřuje předmět občanská výchova, který žákům poskytuje základní znalosti o podstatě a fungování demokratické společnosti, o právech a povinnostech občanů, snaží se u žáků vytvořit základy právního vědomí a občanské odpovědnosti a přispívá k jejich kultivaci jak po stránce mravní a estetické, tak i fyzické.

- Matematické vzdělávání

Cílem této oblasti je posílit a zlepšit dovednosti žáka v početních úkonech. Matematické vzdělávání se uskutečňuje pomocí předmětu počty⁹⁰. Důraz je zde kladen především na schopnost žáka aplikovat tyto dovednosti v praktických situacích běžného života.

- Estetické vzdělávání

Jde zde především o výchovné poslání. Realizuje se pomocí předmětu výtvarná, hudební a pohybová výchova. Tyto předměty pomáhají žákům rozvinout jejich kreativitu a najít možnost sebevyjádření. Estetické vzdělávání kultivuje osobnost nejen po stránce estetické, ale také citové.

⁸⁹ Viz příloha č.1, tabulka č. 11

⁹⁰ Viz. příloha č. 3, fotografie č. 9

- Rozvoj tělesné kultury

Provádí se v hodinách tělesné výchovy, popřípadě zdravotní tělesné výchovy, které se uskutečňují v tělocvičně, jež je součástí budovy zařízení⁹¹. Cílem je upevnění zdraví, rozvoj motoriky, vytváření potřebných pohybových dovedností a návyků, uspokojování potřeby pohybové aktivity, motivace k efektivnímu využívání volného času a celková kompenzace zdravotního postižení.

- Oblast praktických dovedností

Realizuje se výukou předmětu rodinná výchova a ruční práce. Tyto předměty pomáhají žákům osvojit manuální dovednosti potřebné k výkonu jednoduchých činností jak v profesním, tak v osobním životě.

Vzdělávání ve všech oblastech musí být přizpůsobeno výchovným a vzdělávacím možnostem žáků.

V jednoletém studiu na praktické škole je výuka zaměřena především na praktická cvičení, která jsou realizována nejen v budově školy, ale hlavně na odborných a chráněných pracovištích⁹², na kterých žáci pracují pod dohledem speciálního pedagoga. Tyto praxe dávají žákům předpoklady k perspektivnímu uplatnění v profesních oblastech, v nichž by žáci mohli být zaměstnáni. Přitom jsou však stále respektovány individuální zvláštnosti, zdravotní stav a specifické potřeby jednotlivých žáků. V současnosti je žákům poskytována praxe v Domově důchodců Zlín, v ZOO Lešná, v Technických službách města Zlín, v prodejně Albert, v Dětském centru Burešov, v chráněných dílnách Naděje Zlín a v centru netradičních denních aktivit- Slunečnice.

Studium na praktické škole jednoleté je zakončeno závěrečnou zkouškou. Po úspěšném složení této zkoušky žáci obdrží certifikát (Vysvědčení o závěrečné zkoušce). Toto vysvědčení, společně se všemi získanými znalostmi a dovednostmi, by mělo žákům pomoci v možnostech budoucího uplatnění nejen v profesních oblastech života.

⁹¹ Viz. příloha č. 3, fotografie č. 10

⁹² Viz. příloha č. 3, fotografie č. 11, 12

3.2.4 Speciálně pedagogické centrum Duha⁹³

Součástí zařízení Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín je i Speciálně pedagogické centrum Duha. Jde o školské poradenské zařízení, které zabezpečuje speciálně pedagogickou a psychologickou podporu dětem s psychomotorickým opožděním a mentálním postižením a poskytuje jim odbornou pomoc v procesu pedagogické a sociální integrace. Veškerá podpora a pomoc speciálně pedagogického centra probíhá ve spolupráci s rodinou, školami, školskými a dalšími zařízeními, s pediatrem, odbornými lékaři a dalšími odborníky. Centrum také provádí diagnostiku dětí s mentálním postižením a vede jejich evidenci.

Speciálně pedagogické centrum nabízí školám a rodičům:

- poradenství v oblasti vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami
- speciálně pedagogickou diagnostiku
- vyšetření školní zralosti
- poradenskou a metodickou podporu
- odbornou pomoc při zařazování dětí do vhodného typu školy a při integraci žáků
- metodické vedení pedagogických pracovníků
- pomoc při sestavování individuálního vzdělávacího plánu
- konzultaci vhodných metod, pomůcek a postupů při vzdělávání žáků se speciálními potřebami
- sledování školní úspěšnosti integrovaných žáků
- podávání návrhů na vzdělávací opatření
- kariérové poradenství

⁹³ Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín: *Výroční zpráva o činnosti školy a školských zařízení*. [online]. 2008[cit. 2009-04-02]. Dostupné na: <http://www.ddspeckolyzlin.cz/zprava.htm>
Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín: *Speciálně pedagogické centrum* [online]. 2009 [cit. 2009-03-30]. Dostupné na: <http://www.ddspeckolyzlin.cz/duha.htm>

Působení speciálně pedagogického centra spočívá především v pravidelných návštěvách pracovníků ve školách, ve kterých se vzdělávají integrovaní žáci. Dále v ambulantních návštěvách klientů na pracovišti speciálně pedagogického centra, ve spolupráci s domovy sociální péče a školami, jež jsou samostatně zřízeny pro žáky se speciálně vzdělávacími potřebami. Důležitou roli hraje toto centrum také v domácí podpoře dětí s těžkým mentálním postižením.

Žáci integrovaní v mateřské škole a v základní škole jsou pracovníky Speciálně pedagogického centra Duha navštěvováni 3x ročně a stejně tak často probíhají i konzultace ve školách.

Činnost Speciálně pedagogického centra Duha je zaměřena na Zlínský kraj a to především na okres Zlín, Uherské Hradiště, Vsetín a minimálně také na okres Kroměříž.

3.2.5 Mimoškolní aktivity

Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín svým žákům poskytuje i několik forem mimoškolních aktivit. Tyto aktivity dětem zajišťují nejen odreagování a zábavu, ale také jim nabízí nové formy a způsoby duševního i tělesného rozvoje.

Dětskou schopnost poslouchat a vnímat výrazové prostředky hudby prohlubuje muzikoterapie, která je jednou z hlavních mimoškolních aktivit zařízení. Pomocí této terapie se žáci učí hudbu pasivně poznávat, vnímat a vlastní tvorbou ovlivňovat a vyjadřovat. Hlavním významem muzikoterapie je hluboký emocionální prožitek, který děti mohou vyjádřit slovem, pohybem a kresbou. Podobný význam má i další terapie, kterou zařízení dětem nabízí a to dramaterapie. Hlavním nástrojem této aktivity je pohybová improvizace, při níž se využívají prvky jógy, tance, aerobiku a dále řečová a mimická cvičení. Důležitou roli zde hraje také práce s tělem a dramatické hry. Vlastní projev a tvořivost žáků pozitivně působí na jejich psychomotoriku, osobnost i proces socializace.⁹⁴

⁹⁴ Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín: *Mimoškolní zájmové aktivity* [online]. 2009 [cit. 2009-03-31]. Dostupné na: <http://www.ddspeckozyzlin.cz/aktivity.htm>, Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín: *Výroční zpráva o činnosti školy a školských zařízení*. [online]. 2008 [cit. 2009-04-02]. Dostupné na: <http://www.ddspeckozyzlin.cz/zprava.htm>

Ve školním roce 2000/2001 zařízení zařadilo do vyučovacího procesu také canisterapii⁹⁵. Z počátku mezi děti chodil jeden labrador, ale postupem času se k němu přidávali další a další psi. Dnes se zde canisterapie provozuje v pěti skupinách za účasti více psů současně. Pomocí hry se psy žáci s mentálním postižením dosahují výborných výsledků především v oblasti rozvoje komunikace a pohybových schopností.⁹⁶

Dále Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín svým žákům poskytuje celou škálu sportovních aktivit, které dětem nabízí nejen pohybové odreagování, ale také spoustu nových zážitků. Děti chodí pravidelně plavat do Městských lázní Zlín, každou zimu jezdí na lyžařský výcvik⁹⁷ a každé jaro na školu v přírodě⁹⁸. Dalšími vítanými aktivitami jsou sportovní hry, při nichž si žáci osvojují základy míčových her, atletiky, gymnastiky a stolního tenisu.⁹⁹

Zařízení Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín se rozvíjí již od roku 1960. Z malé Pomocné školy internátní se během této doby stalo zařízení, kde našlo domov 14 dětí, přechodný domov 15 dětí a vzdělávání je zde poskytováno téměř 80-ti žákům s lehkým, středně těžkým a těžkým mentálním postižením. Pro žáky s lehkým mentálním postižením je určena základní škola praktická, pro žáky se středně těžkým a těžkým mentálním postižením základní škola speciální se svými jednotlivými stupni a s rehabilitačními třídami. Pro absolventy těchto dvou základních škol je zde praktická škola jednoletá, ve které se žáci učí především základním pracovním návykům. Jednotlivé třídy zde postupují dle jednotlivých vzdělávacích programů. Jde především o Školní vzdělávací program pro základní vzdělání - Pomoz mi, abych to dokázal sám, Vzdělávací program pomocné školy a přípravného stupně pomocné školy, Rehabilitační vzdělávací program a Učební dokumenty studijního oboru Praktická škola jednoletá. Veškeré tyto programy a dokumenty pedagogové přizpůsobují možnostem školy a především individuálním schopnostem svých žáků. Při vzdělávání žáků s těžkým mentálním postižením pedagogové navíc využívají určitých speciálních metod. Sama jsem byla svědkem toho, jak si děti s těžkým mentálním postižením dokáží osvojit některé speciální metody, které jim usnadní

⁹⁵ Viz. příloha č. 3, fotografie č. 15, 16 (Canisterapie je metoda, při které se využívá kontaktu se psem, má vliv na psychomotorický vývoj jedinců zdravých i se speciálními potřebami všech věkových kategorií.)

⁹⁶ Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín: *Canisterapie* [online]. 2009 [cit. 2009-03-31]. Dostupné na: <http://www.ddspeckolyzlin.cz/canisterapie.htm>

⁹⁷ Viz. příloha č. 3, fotografie č. 13

⁹⁸ Viz. příloha č. 3, fotografie, č. 14

⁹⁹ Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín: *Mimoškolní zájmové aktivity* [online]. 2009 [cit. 2009-03-31]. Dostupné na: <http://www.ddspeckolyzlin.cz/aktivity.htm>,

Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín: *Výroční zpráva o činnosti školy a školských zařízení*. [online]. 2008 [cit. 2009-04-02]. Dostupné na: <http://www.ddspeckolyzlin.cz/zprava.htm>

provádění úkonů běžné denní potřeby. Zařízení svým žákům nabízí také řadu mimoškolních aktivit a speciálně pedagogickou a psychologickou podporu poskytovanou v rámci Speciálně pedagogického centra Duha.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci se zabývám vzděláváním osob s mentálním postižením. V prvních dvou kapitolách jsem se zaměřila všeobecně na mentální retardaci a na současný systém vzdělávání osob s mentálním postižením v České republice. Při zpracování jsem využila literární zdroje z této oblasti a jednotlivé prameny, které byly vydány či schváleny především Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Ve třetí kapitole jsem se snažila poukázat na to, dle jakých učebních osnov a plánů se postupuje při vzdělávání žáků s mentálním postižením v zařízení Dětský domov, Základní škola speciální a praktická škola Zlín. Hodně mi k tomu přispěly vnitřní dokumenty zařízení, konzultace s pedagogy a asistenty, má přímá práce s klienty a vlastní pozorování.

Vzdělávání lidí s mentálním postižením je chápáno jako celoživotní proces, což je stejné i u nepostižených jedinců. Avšak kognitivní procesy u mentálně postižených probíhají daleko pomaleji než u ostatních osob. Z tohoto důvodu je u nich více zapotřebí neustálého rozvíjení, opakování a prohlubování jejich znalostí a dovedností. Velmi důležité je neustálé vedení ke stále komplexnějšímu poznávání okolní skutečnosti.

O to vše se snaží speciální pedagogové, asistenti, vychovatelé i ostatní pracovníci zařízení Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín. Při své činnosti vycházejí z učebních dokumentů, vzdělávacích programů a plánů schválených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Postupy učebních programů a plánu pracovníci zařízení přizpůsobují individuálním možnostem a schopnostem svých žáků a doplňují velkou mírou tvořivosti, o čemž jsem se mohla přesvědčit na vlastní oči. Za osobní zkušenost při pozorování i při aktivním zapojení do některých hodin a za možnost nahlédnutí do vnitřní struktury zařízení jsem moc vděčná. Setkala jsem se zde s velkou ochotou místních pedagogů i asistentů.

Celé zařízení Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín na mě působilo velmi pozitivním dojmem. Osobní návštěvy mi umožnily seznámit se s konkrétními programy a shlédnout jejich realizaci ve vzdělávací praxi této instituce.

Jsem si vědoma, že toto téma nabízí ještě mnohem širší možnost zpracování. Sama bych do budoucna svou práci ráda rozšířila o praktickou část, ve které bych se zaměřila na konkrétní efektivnost činnosti tohoto zařízení. Především na míru začlenění žáků do společenského života a jejich možné pracovní uplatnění.

BIBLIOGRAFIE

Prameny

Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín: *Organizační řád, Školní řád, Pracovní řád*. Školní rok 2008/2009 [interní norma, veřejně nepublikována]

Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín: *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání – Pomoz mi, abych to dokázal sám!*. Zpracováno dle: RVP ZV a přílohy RVP ZV LMP. [interní norma, veřejně nepublikována]

Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín: *Výroční zpráva o činnosti školy a školských zařízení*. [online]. 2008[cit. 2009-04-02]. Dostupné na:
<http://www.ddspeckolyzlin.cz/zprava.htm>

Hemžáčková K., Pešková J., Jiřík J.: *První čtení (učební pomůcka pro alternativní výuku čtení s využitím globální metody)*. Parta, 1998.(schváleno MŠMT). ISBN 80-85989-95-6

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání základní škola speciální* [online]. 2009 [cit. 2009-03-18]. Dostupné na:
<http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-obor-vzdelani-zakladni-skola>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: *Rehabilitační vzdělávací program pomocné školy*. [online]. 2003 [cit. 2009-03-29] Dostupné na:
<http://www.vuppraha.cz/soubory/Rehabilit.program.pdf>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: *Školský zákon* [online]. 2009 [cit. 2009-03-13]. Dostupné na: <http://www.msmt.cz/dokumenty/skolsky-zakon>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: *Učební dokumenty studijního oboru 78-62-C/001Praktická škola jednoletá*. [online] 2005 [cit. 2009-01-04]. Dostupné na: <http://aplikace.msmt.cz/HTM/AKUDPRSjednoleta230205a.htm>

OSN: *Listina základních práv a svobod* [online]. Není uvedeno [cit. 2009-03-09]. Dostupné na: <http://www.amnesty.cz/vychova/stazeni/lzps.pdf>

OSN: *Úmluva o právech osob se zdravotním postižením* [online]. 2007 [cit. 2009-03-11]. Dostupné na: <http://www.nrzp.cz/umluva-osn-o-pravech-osob-se-zdravotnim-postizenim/>

ŠVARCOVÁ, Iva: *Vzdělávací program pomocné školy a přípravného stupně pomocné školy*. 2. přeprac. vyd. Septima, 1997. 63 s. ISBN 80-7216-030-3

Literatura

PIPEKOVÁ, Jarmila a kol.: *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 1998. 234 s. ISBN 80-85931-65-6

PIPEKOVÁ, J.: *Osoby s mentálním postižením ve světle současných edukativních trendů*. 1. vyd. Brno: MSD, 2006. 208 s. ISBN 80-86633-40-3

SVĚTOVÁ ZRAVOTNICKÁ ORGANIZACE: *Duševní poruchy a poruchy chování*. 1. vyd. Praha: Psychiatrické centrum, 1996. 179 s. ISBN 80-85121-64-6

ŠVARCOVÁ, Iva: *Komplexní systém vzdělávání dětí, mládeže a dospělých s těžším mentálním postižením*. 2. vyd. Praha: Septima, 1995. 62 s. ISBN 80-85801-54-X

ŠVARCOVÁ, Iva: *Mentální retardace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2006. 198 s. ISBN 80-7367-060-7.

VÍTKOVÁ, Marie a kol.: *Integrativní speciální pedagogika*. 2. vyd. Brno: Paido, 2004. 463 s. ISBN 80-7315-071-9

Ostatní

Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín [online]. 2009 [cit 2009-03-31]. Dostupné na: <http://www.ddspeckolyzlin.cz/>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: *Speciální školství* [online]. 2006 [cit. 2009-02-19] Dostupné na:
[http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/A8004CDD7A/\\$File/330706j01.pdf](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/A8004CDD7A/$File/330706j01.pdf)

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1

Začlenění průřezových témat základní školy praktické

Tabulka č. 1 – osobnostní a sociální výchova

Tabulka č. 2 – výchova demokratického občana

Tabulka č. 3 – environmentální výchova

Metodický pokyn MŠMT formalizovaného slovního hodnocení

Tabulka č. 4

Učební plány základní školy speciální

Tabulka č. 5 – učební plán přípravného stupně základní školy speciální

Tabulka č. 6 – učební plán nižšího stupně základní školy speciální

Tabulka č. 7 – učební plán středního stupně základní školy speciální

Tabulka č. 8 – učební plán vyššího stupně základní školy speciální

Tabulka č. 9 – učební plán pracovního stupně základní školy speciální

Tabulka č. 10 – učební plán rehabilitačního vzdělávacího programu základní školy speciální

Učební plán praktické školy jednoleté

Tabulka č. 11

Příloha 2

Výměnný obrázkový komunikační systém (VOKS)

Obrázek č. 1

Piktogramy

Obrázek č. 2

Globální metoda čtení

Obrázek č. 3

Obrázek č. 4

Obrázek č. 5

Obrázek č. 6

- Obrázek č. 7
- Obrázek č. 8
- Obrázek č. 9
- Obrázek č. 10
- Obrázek č. 11
- Obrázek č. 12

Příloha 3

Učebna informatiky

Fotografie č. 1

Pracovní výchova

Fotografie č. 2

Relaxační místnost Delfín

Fotografie č. 3

Fotografie č. 4

Výměnný obrázkový komunikační systém v praxi

Fotografie č. 5

Fotografie č. 6

Fotografie č. 7

Fotografie č. 8

Hodiny počtů a tělesné výchovy

Fotografie č. 9 – počty

Fotografie č. 10 – tělesná výchova

Práce na odborných a chráněných pracovištích

Fotografie č. 11 – práce na odborném pracovišti

Fotografie č. 12 – práce na chráněném pracovišti

Mimoškolní aktivity

Fotografie č. 13 – lyžařský výcvik

Fotografie č. 14 – škola v přírodě

Canisterapie

Fotografie č. 15

Fotografie č. 16

Příloha 1

Začlenění průřezových témat základní školy praktické¹⁰⁰

Tabulka č. 1

OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ VÝCHOVA

Tematické okruhy	1. stupeň				
	1.	2.	3.	4.	5.
OSOBNOSTNÍ ROZVOJ					
Rozvoj schopností poznávání	ČJ M INF	ČJ M INF	ČJ M INF TV	M INF TV	M INF TV
Sebepoznání a sebepojetí	PRV	PRV	PRV		
Seberegulace a sebeorganizace	INF	INF	INF TV	ČJ INF TV	ČJ INF TV
Psychohygiena	HV	HV	HV TV	HV TV	HV TV
Kreativita	INF HV VV PV	INF HV VV PV	INF HV VV PV	INF HV VV PV	INF HV VV PV
SOCIÁLNÍ ROZVOJ					
Poznávací schopnosti					
Mezilidské vztahy	PRV	PRV	PRV	ČJ	ČJ
Komunikace	ČJ INF	ČJ INF	ČJ INF	INF	INF
Spolupráce a soutěživost	M TV	M TV	M TV	M TV	M TV
MORÁLNÍ ROZVOJ					
Řešení problémů a rozhodovací dovednosti	M	M	M	M	M
Hodnoty, postoje, praktická etika				VL	VL

¹⁰⁰ Dětský domov, Základní škola speciální a praktická škola Zlín: Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání – Pomoz mi, abych to dokázal sám!. Zpracováno dle: RVP ZV a přílohy RVP ZV LMP. [interní norma, veřejně nepublikována]

Tabulka č. 2**VÝCHOVA DEMOKRATICKÉHO OBČANA**

Tematické okruhy	1. stupeň				
	1.	2.	3.	4.	5.
Občanská společnost a škola	PRV	PRV	PRV		VL
Občan, občanská společnost a stát					
Formy participace občanů v politickém životě					
Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování				VL	VL

Tabulka č. 3**ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA**

Tematické okruhy	1. stupeň				
	1.	2.	3.	4.	5.
Ekosystémy	PRV	PRV	PRV	PŘ VL	VL
Základní podmínky života	PRV PV	PRV PV	PRV PV	PŘ PV	VL PV
Lidské aktivity a problémy životního prostředí	PRV	PRV	PRV	PŘ	
Vztah člověka k prostředí	PRV	PRV TV	PV	PŘ	PV

Použité zkratky:

- ČJ - Český jazyk
- M - Matematika
- INF - Informatika
- PRV - Prvouka
- PŘ - Přírodověda (Přírodopis)
- HV - Hudební výchova
- VV - Výtvarná výchova
- TV - Tělesná výchova
- PV - Pracovní činnosti
- OSV - Osobnostní a sociální výchova
- VDO - Výchova demokratického občana
- EV - Environmentální výchova

Metodický pokyn MŠMT formalizovaného slovního hodnocení¹⁰¹

Tabulka č. 4

Předmět	1	2	3	4	5
Čtení	čte samostatně (plynule s porozuměním)	čte s pomocí (a částečným porozuměním)	čte s pomocí	čte pouze s trvalou pomocí	učivo dosud (ještě, zatím nezvládá)
Psaní	píše samostatně (čitelně, úhledně)	píše úhledně (čitelně)	píše s pomocí	píše pouze s trvalou pomocí	učivo dosud (ještě, zatím nezvládá)
Počty	počítá přesně a pohotově	počítá s drobnými chybami	počítá s pomocí	počítá jen s trvalou pomocí	učivo (ještě, zatím) nezvládá
Věcné učení	učivo chápe a správně reprodukuje	učivu rozumí (na otázky správně odpovídá)	učivo částečně zvládá	učivo zvládá jen s trvalou pomocí	učivo dosud nezvládá
Smyslová výchova	učivo dobře zvládá	učivo zvládá	učivo zvládá s pomocí	učivo zvládá pouze s trvalou pomocí	učivo dosud nezvládá
Pracovní a výtvarná výchova	je tvořivý a zručný	je tvořivý, pracuje s malou pomocí	při práci vyžaduje vedení	při práci potřebuje pomoc a vedení	práce se mu zatím nedaří
Tělesná výchova	je obratný a snaživý	je méně obratný, ale snaží se	snaží se	je méně obratný, cvičí s pomocí	při cvičení potřebuje velkou pomoc
Hudební výchova	má dobrý hudební sluch i rytmus, pěkně zpívá	rád zpívá, má dobrý rytmus	rád zpívá a poslouchá hudbu	rád (se zájmem) poslouchá hudbu	dosud nemá vztah k hudbě
Volitelný předmět	učivo dobře zvládá	učivo zvládá	učivo zvládá s pomocí	učivo zvládá pouze s trvalou pomocí	učivo dosud nezvládá
Řečová výchova	neklasifikuje se				

¹⁰¹ Dětský domov, Základní škola speciální a Praktická škola Zlín: *Organizační řád, Školní řád, Pracovní řád*. Školní rok 2008/2009 [interní norma, veřejně nepublikována]

Učební plány základní školy speciální

Tabulka č. 5

UČEBNÍ PLÁN PŘÍPRAVNÉHO STUPNĚ ZÁKLADNÍ ŠKOLY SPECIÁLNÍ¹⁰²

Předmět	Počet hodin	
	týdně	za rok
Smyslová výchova	3	99
Rozumová výchova	5	165
Pracovní a výtvarná výchova	4	132
Tělesná výchova	5	165
Hudební výchova	3	99

Tabulka č. 6

UČEBNÍ PLÁN NIŽŠÍHO STUPNĚ ZÁKLADNÍ ŠKOLY SPECIÁLNÍ¹⁰³

Předmět	Počet hodin	
	týdně	za rok
Čtení	2	66
Psaní	1	33
Počty	1	33
Věcné učení	2	66
Smyslová výchova	2	66
Pracovní a výtvarná výchova	4	132
Tělesná výchova	5	165
Hudební výchova	2	65
Řečová výchova	1	33

¹⁰² ŠVARCOVÁ, Iva: *Vzdělávací program pomocné školy a přípravného stupně pomocné školy*. Praha: Septima, 1997, s. 13

¹⁰³ Tamtéž, s. 24

Tabulka č. 7

UČEBNÍ PLÁN STŘEDNÍHO STUPNĚ ZÁKLADNÍ ŠKOLY SPECIÁLNÍ¹⁰⁴

Předmět	Počet hodin	
	týdně	za rok
Čtení	2	66
Psaní	2	66
Počty	3	99
Věcné učení	2	66
Pracovní a výtvarná výchova	5	165
Tělesná výchova	5	165
Hudební výchova	2	66
Řečová výchova	1	33
Nepovinný předmět	2	66

Tabulka č. 8

UČEBNÍ PLÁN VYŠŠÍHO STUPNĚ ZÁKLADNÍ ŠKOLY SPECIÁLNÍ¹⁰⁵

Předmět	Počet hodin	
	týdně	za rok
Čtení	3	99
Psaní	2	66
Počty	3	99
Věcné učení	2	66
Pracovní a výtvarná výchova	6	198
Tělesná výchova	5	165
Hudební výchova	2	66
Řečová výchova	1	33
Nepovinný předmět	2	66

¹⁰⁴ ŠVARCOVÁ, Iva: *Vzdělávací program pomocné školy a přípravného stupně pomocné školy*. Praha: Septima, 1997, s. 25

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 26

Tabulka č. 9UČEBNÍ PLÁN PRACOVNÍHO STUPNĚ ZÁKLADNÍ ŠKOLY SPECIÁLNÍ¹⁰⁶

Předmět	Počet hodin	
	týdně	za rok
Čtení	2	66
Psaní	1	33
Počty	2	66
Věcné učení	2	66
Pracovní a výtvarná výchova	11	363
Tělesná výchova	5	165
Hudební výchova	2	66
Řečová výchova	1	33
Nepovinný předmět	2	66

Tabulka č. 10UČEBNÍ PLÁN REHABILITAČNÍHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU ZÁKLADNÍ ŠKOLY SPECIÁLNÍ¹⁰⁷

Předmět	Počet hodin	
	týdně	za rok
Smyslová výchova	4	132
Rozumová výchova	5	165
Pracovní a výtvarná výchova	3	99
Hudební a pohybová výchova	3	99
Rehabilitační tělesná výchova	5	165

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 27¹⁰⁷ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: *Rehabilitační vzdělávací program pomocné školy*. [online]. [cit. 2009-03-15]. Dostupné na: <http://www.vuppraha.cz/soubory/Rehabilit.program.pdf>, s. 5

Učební plán praktické školy jednoleté¹⁰⁸

Tabulka č. 11

Předmět	Počet týdenních vyučovacích hodin
Český jazyk	2
Literatura	2
Občanská výchova	1
Matematika	2
Výtvarná výchova	2
Hudební a pohybová výchova	1
Tělesná výchova	2
Rodinná výchova	3
Ruční práce	2
Praktická cvičení	8

¹⁰⁸ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: *Učební dokumenty studijního oboru 78-62-C/001 Praktická škola jednoletá*. [online] 2005 [cit. 2009-01-04].

Příloha 2

VÝMĚNNÝ OBRÁZKOVÝ KOMUNIKAČNÍ SYSTÉM (VOKS)

Obrázek č. 1

P
O
T
R
A
V
I
N
Y

ORANŽOVÁ

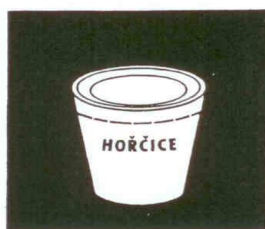
4

PIKTOGRAMY

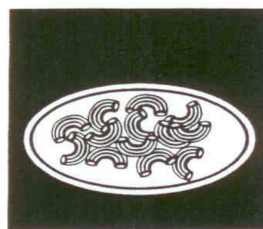
Obrázek č. 2

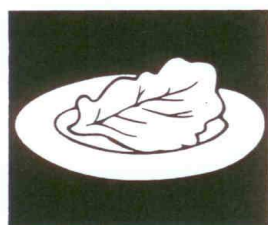
olej

hořčice

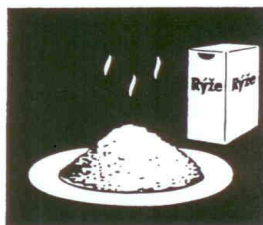
těstoviny

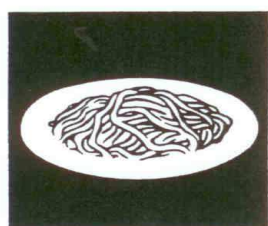
salát

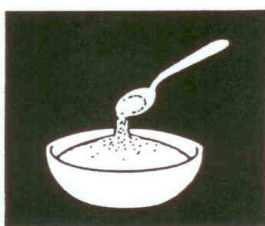
jogurt

rýže

špagety

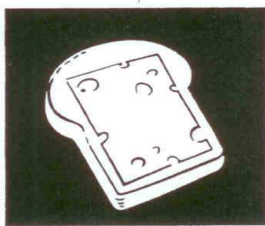
cukr krystal

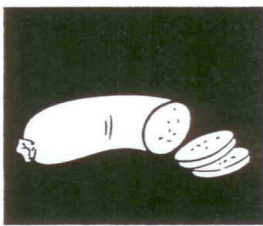
kostkový cukr

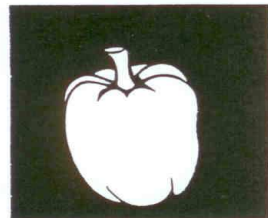
pivo

chléb se sýrem

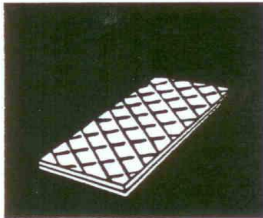
salám

paprika

víno

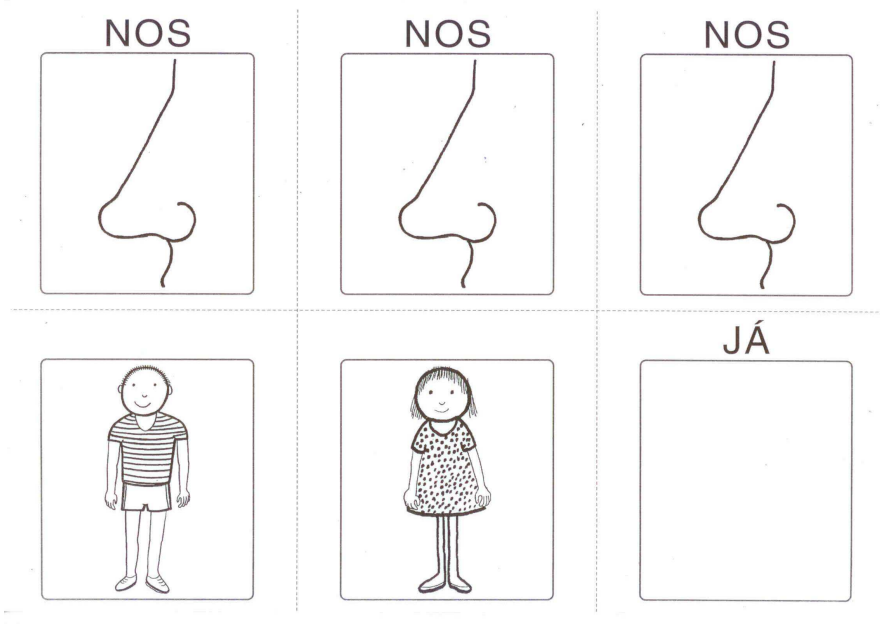
oplatky

GLOBÁLNÍ METODA ČTENÍ

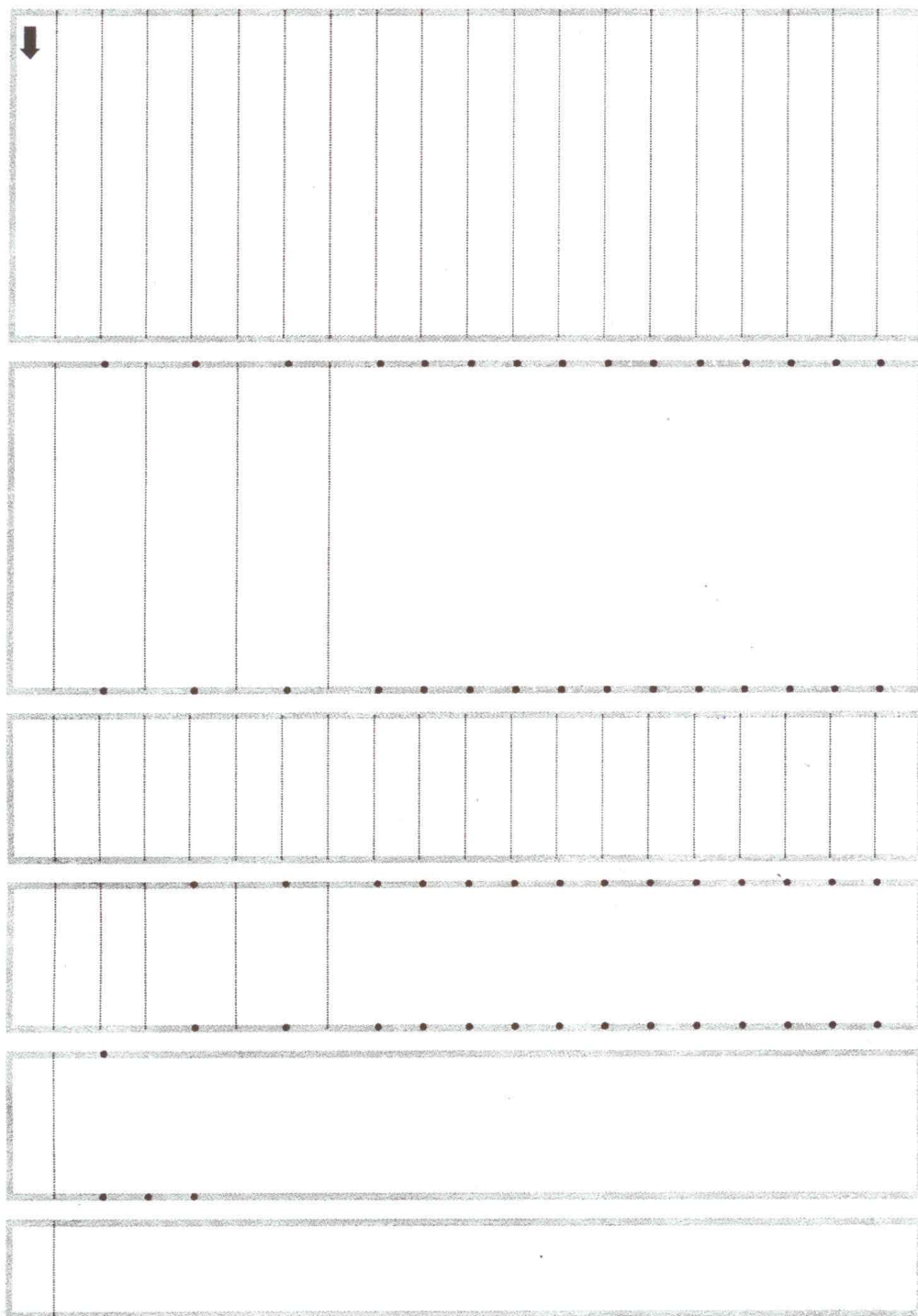
Obrázek č. 3

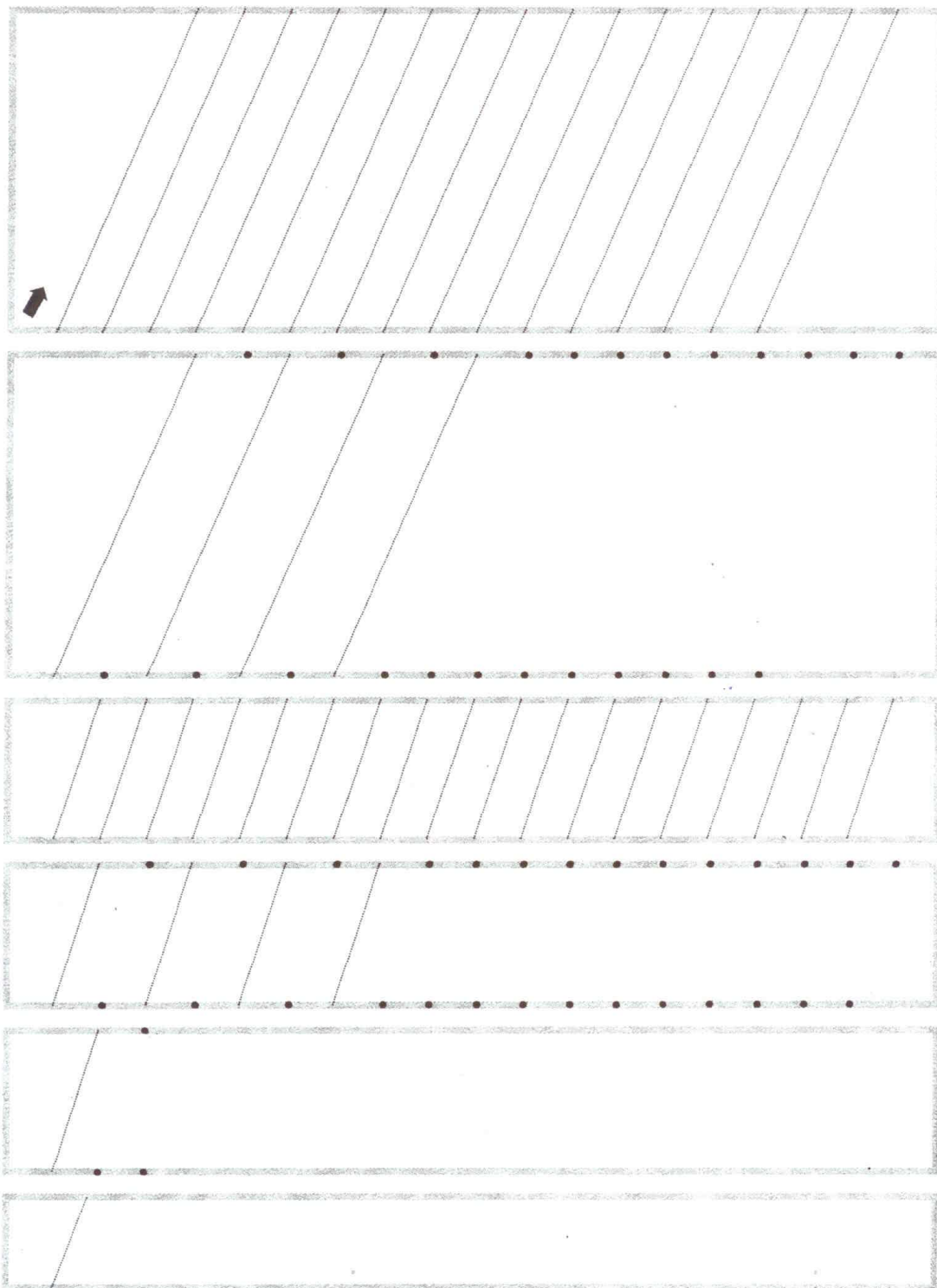
Obrázek č. 4

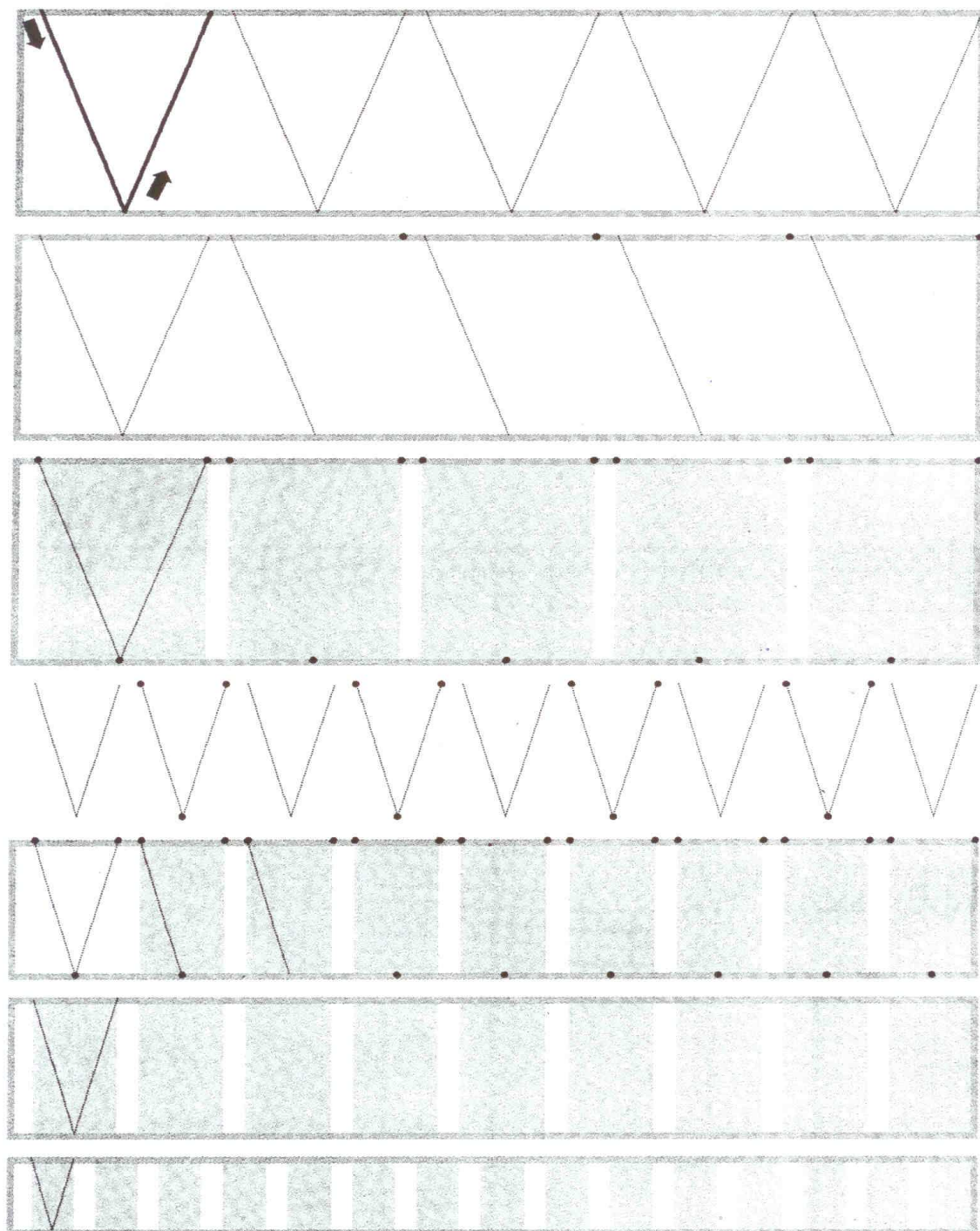
Obrázek č. 5

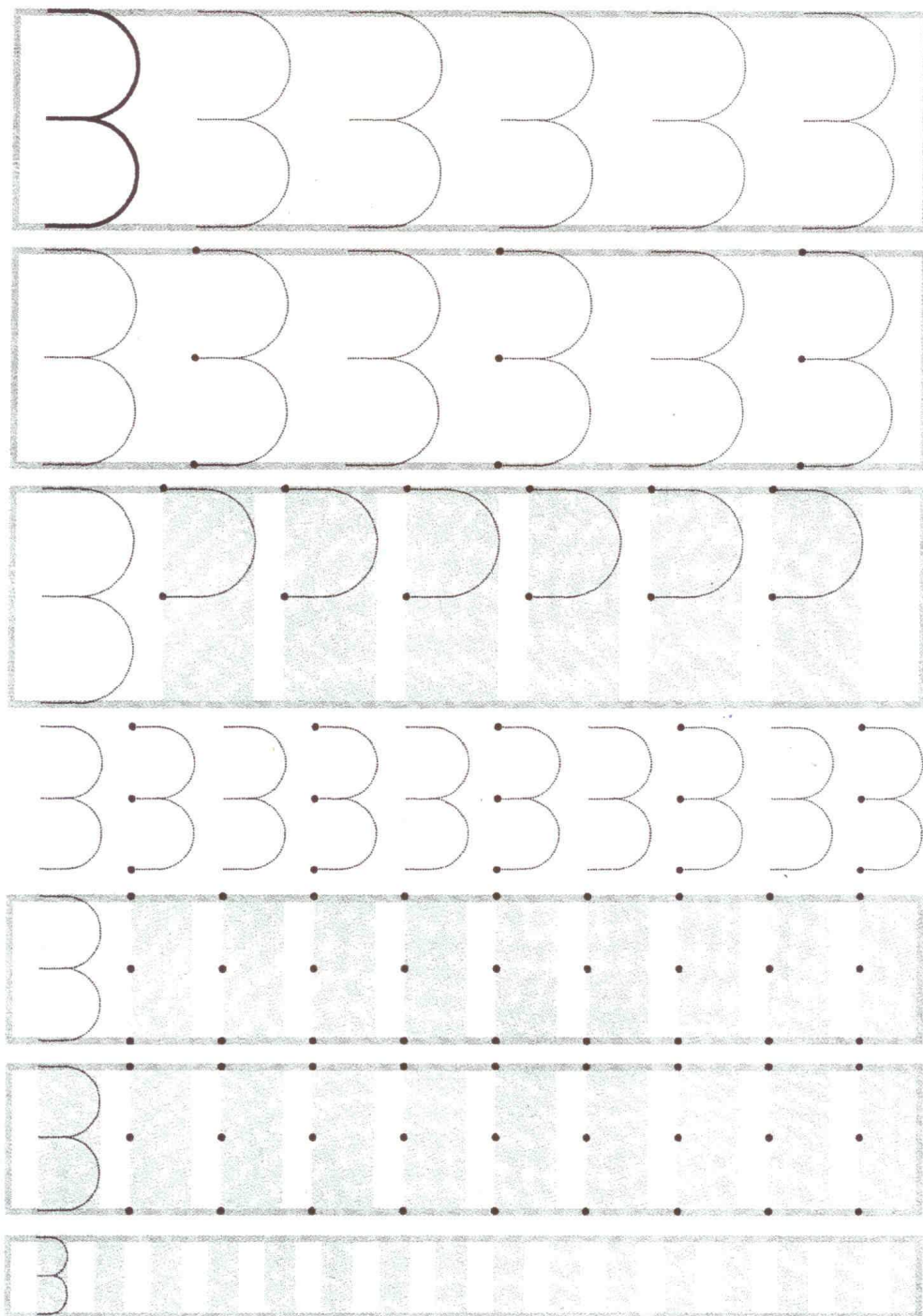
Obrázek č. 6

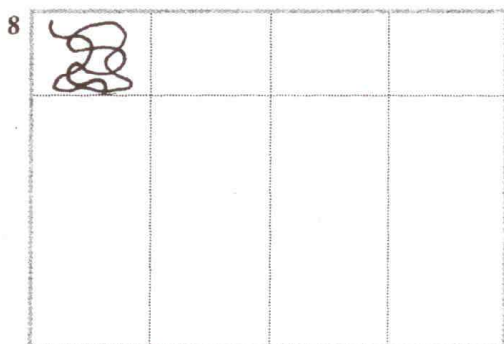
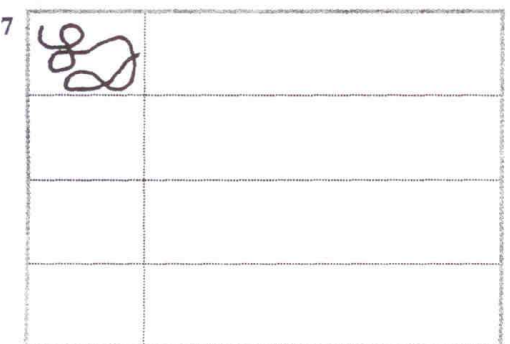
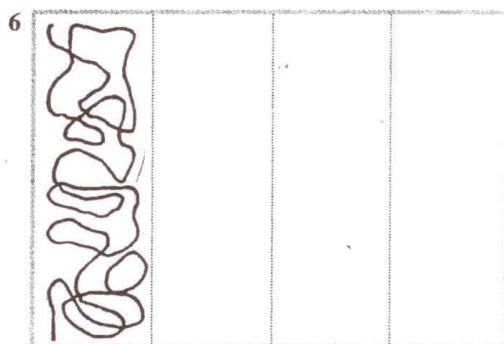
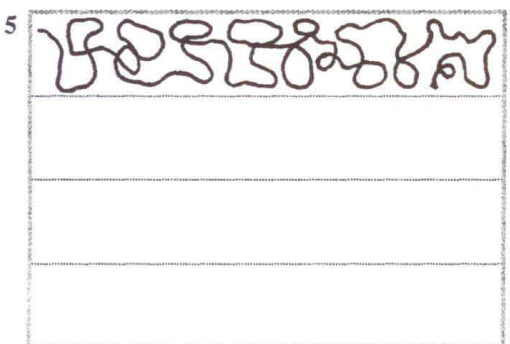
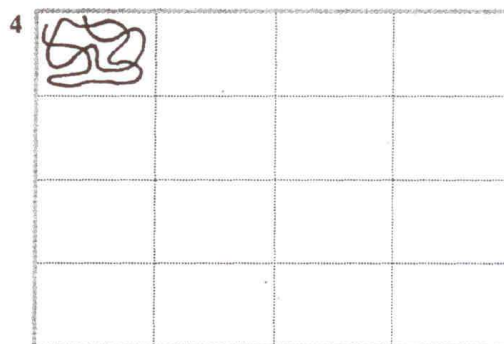
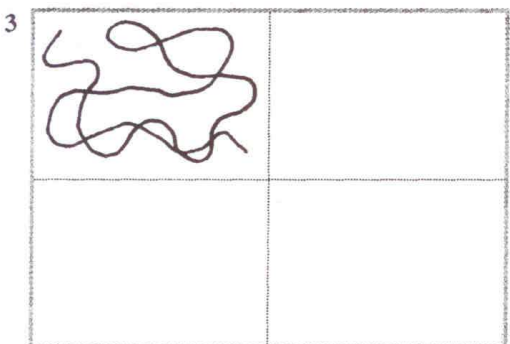
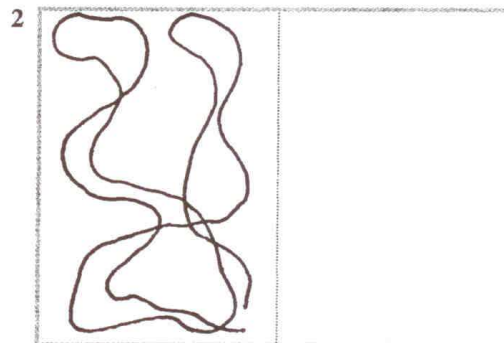
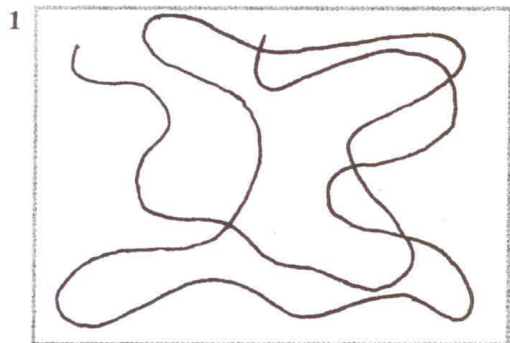
Obrázek č. 7

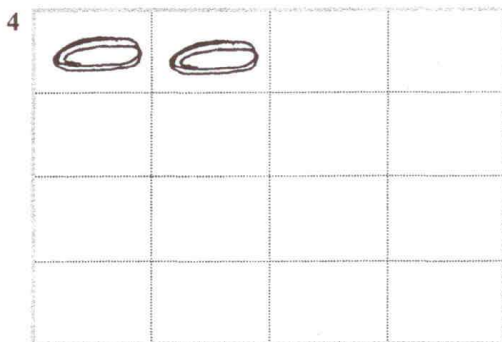
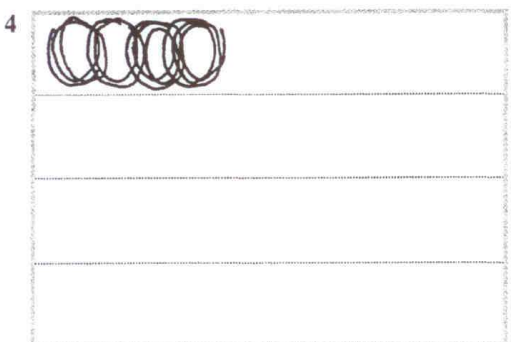
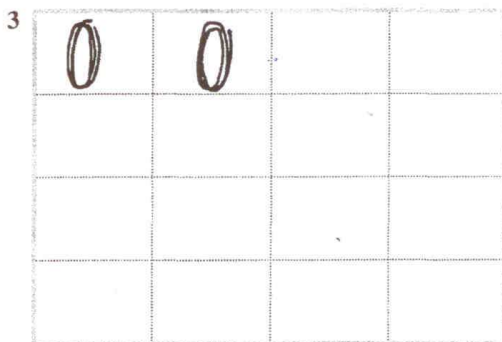
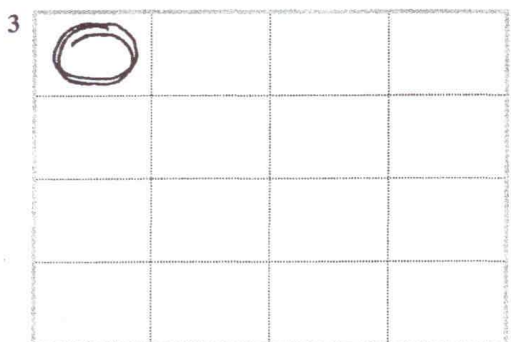
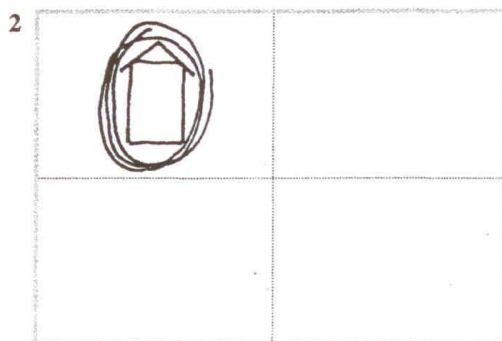
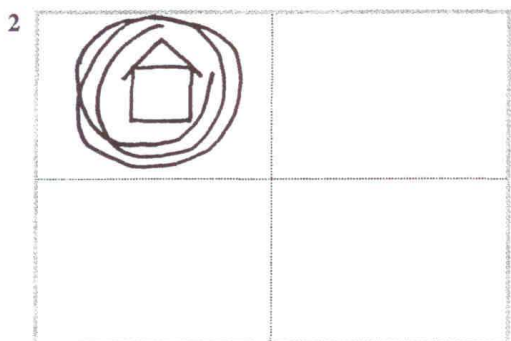
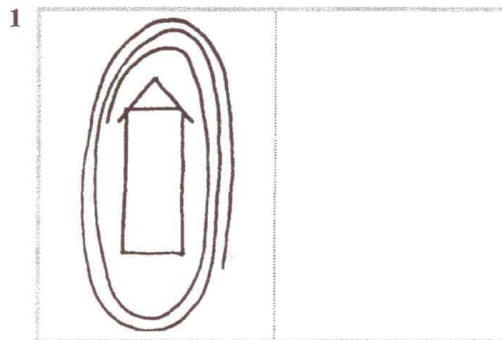
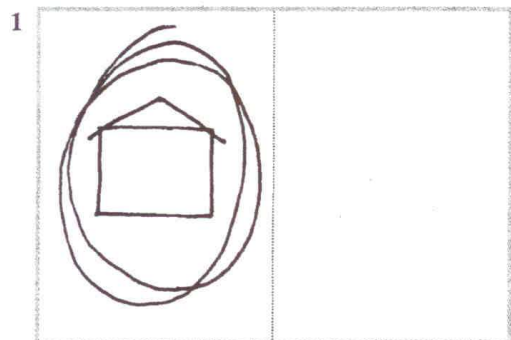
Obrázek č. 8

Obrázek č. 9

Obrázek č. 10

Obrázek č. 11

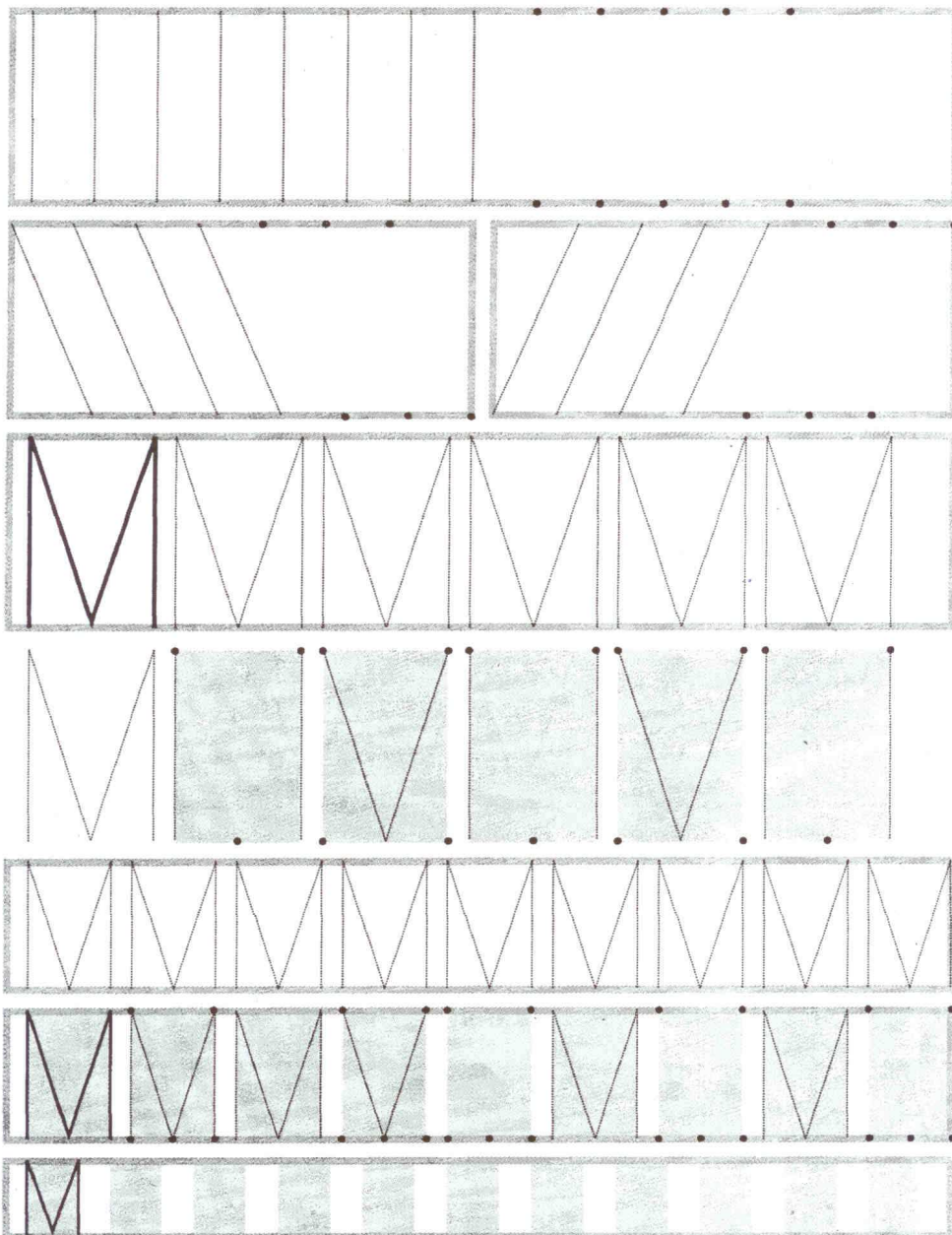
Tracing practice for the letter 'A' consisting of eight rows:

- Row 1: Two boxes, each containing three slanted lines for the left and right strokes of the letter 'A'.
- Row 2: A single long box containing five slanted lines for the left and right strokes of the letter 'A'.
- Row 3: A single long box containing six complete uppercase 'A's. The first 'A' is solid black, and the others are dashed for tracing.
- Row 4: A single long box containing ten dashed uppercase 'A's for tracing.
- Row 5: A single long box containing one solid uppercase 'A' followed by seven horizontal dashed lines for tracing.
- Row 6: A single long box containing eight dashed uppercase 'A's for tracing.
- Row 7: A single long box containing six dashed uppercase 'A's, each with a vertical dashed line through its center for tracing.
- Row 8: A single long box containing one solid uppercase 'A' followed by seven vertical dashed lines for tracing.

Obrázek č. 12

MOTÝL

A handwriting practice grid for the letter 'M'. It consists of seven horizontal rows. The first row is a blank grid with vertical lines. The second row shows the stroke order for writing the letter 'M' with numbered arrows. The third row contains a solid 'M' followed by several dashed 'M's for tracing. The fourth row contains a dashed 'M' followed by several shaded 'M's for tracing. The fifth row contains a series of dashed 'M's for tracing. The sixth row contains a solid 'M' followed by several shaded 'M's for tracing. The seventh row contains a solid 'M' followed by several shaded 'M's for tracing.

Příloha 3

Učebna informatiky

Fotografie č. 1

Pracovní výchova

Fotografie č. 2

Relaxační místnost Delfín

Fotografie č. 3

Fotografie č. 4

Výměnný obrázkový komunikační systém v praxi

Fotografie č. 5

Fotografie č. 6

Fotografie č. 7

Fotografie č. 8

Hodiny počtů a tělesné výchovy

Fotografie č. 9 (počty)

Fotografie č. 10 (tělesná výchova)

Práce na odborných a chráněných pracovištích

Fotografie č. 11 (odborné pracoviště)

Fotografie č. 12 (chráněné pracoviště)

Mimoškolní aktivity

Fotografie č. 13 (lyžařský výcvik)

Fotografie č. 14 (škola v přírodě)

Canisterapie

Fotografie č. 15

Fotografie č. 16

